

Ny meddomsrettordning

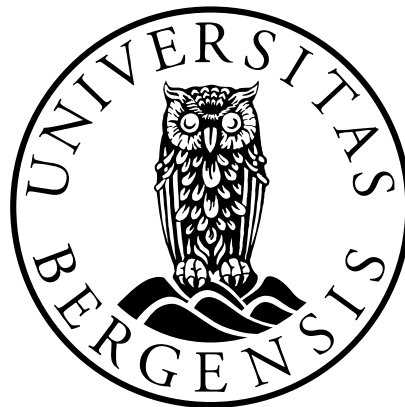
-En rettspolitisk drøftelse av hensynet til treffsikre avgjørelser

Kandidatnummer:

56

Antall ord:

12730

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

1. juni 2017

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
1.1	Problemstilling	3
1.2	Videre fremstilling	4
1.3	Metode	5
2	Hensyn	6
2.1	En oversikt over sentrale hensyn	6
3	Dagens ordning og forslaget til ny ordning	9
3.1	Presentasjon av nåværende ordning med lagrette og meddomsrett.	9
3.2	Oversikt over forslaget til ny ordning	10
4	Begrunnelse	12
4.1	Om begrunnelse	12
4.2	Betydningen av etterprøvbare og overprøvbare for treffsikre avgjørelser	12
4.3	Nødvendigheten av begrunnelse for å kunne etterprøve og overprøve avgjørelser.	14
4.4	Hvorvidt begrunnelse slik den gis ved meddomsrett sikrer større etterprøvbare og overprøvbare	16
5	Faren for fagdommerdominans	18
5.1	Hvorvidt treffsikkerheten blir dårligere ved økt fagdommerdominans.	18
5.2	Kommunikasjon mellom fagdommere og meddommere	22
5.3	Sondringen mellom legitim og illegitim påvirkning	26
6	Stemmegivning	30
6.1	Årsaker til at fagdommere og meddommere stemmer forskjellig.	30
6.2	Forskjeller i beviskravet mellom fagdommere og lekfolk	30
6.3	Faktorer som medfører at fagdommere og meddommere stemmer forskjellig	36
7.	Avslutning	42
8.	Referanser	44
8.1.	Lover	44
8.2.	Forarbeider	44
8.3.	Rettspraksis	45
8.4.	Litteratur	45
8.5.	Artikler:	47
9.	Lister over tabeller, figurer o.l.	49

1 Innledning

1.1 Problemstilling

Den 29. mai 2017 behandlet Stortinget innstilling Innst. 310 L (2016-2017) fra justiskomiteen. Innstillingen omhandler endringer i lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22. mai 1981 og lov om domstolene (domstolloven) av 13. august 1915. Endringene tar sikte på å oppheve lagretteordningen. I innstillingen oppsummeres forslagene til endring i Prop.70 L (2016-2017) fremmet av regjeringen den 31. mars 2017. Ved behandlingen av Innst. 310 L stemte 82 stortingsrepresentanter for og 11 representanter imot endringsforslagene. Lovendringen må behandles en gang til av Stortinget før den kan gjennomføres som lov. Det antas at lovendringene vil gjennomføres på grunn av det klare flertallet for endringen.

Regjeringen viser i proposisjonen til målet om et system som er ”best egnet til å sikre riktige avgjørelser i straffesakene”.¹ Temaet for masteroppgaven er hvorvidt endringene kan bidra til flere treffsikre avgjørelser av skyldspørsmålet i lagmannsretten.

Med treffsikre avgjørelser menes avgjørelser som er juridisk forsvarlige, avgjørelser som er bevismessig forsvarlige og avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse. At avgjørelsene må være bevismessig forsvarlige henviser til en juridisk norm. Jeg anser begrepet som tett knyttet opp mot bevisbedømmelse og benytter det derfor i det sistnevnte perspektivet. Treffsikre avgjørelser har med andre ord tre aspekter ved seg. De to første er nært knyttet opp mot kravet om en rettferdig rettergang etter EMK art. 6. Det siste aspektet er flertydig, men bør stå sentralt i debatten da domstolene er avhengige av allmennhetens tillit. Samtidig innebærer dagens ordning at lekfolk muligens får en mindre sentral rolle i strafferettspleien. Lekfolks deltakelse har bidratt til å sikre at rettshåndhevelsen har vært i tråd med den allmenne rettsfølelse², og kan ha fungert som et korrektiv. Mindre lekdommerdeltakelse kan derfor få konsekvenser for treffsikkerheten når det gjelder den allmenne rettsfølelse. Spenningen mellom de ulike aspektene vil gjøres rede for i kapittel 2.

---

¹ Prop.70 L (2016-2017) s 12 spalte 2

² NOU 2011:13 s. 83 spalte 1

Avgjørelsene må oppfylle de tre kriteriene ovenfor for å være ”treffsikke”. Ifølge Andenæs er det primære formål å ”gjøre straffansvaret til en realitet”. Samtidig uttrykker han at ”hensynet til at ingen skal bli dømt er en viktig begrensende faktor” dersom en skal oppnå det primære formål.³ Med andre ord er det viktig å sikre at skyldige blir dømt, men kanskje enda viktigere er å unngå at uskyldige blir dømt. Dette uttrykkes ofte gjennom prinsippet om at det er bedre at ti skyldige går fri enn at én uskyldig blir dømt.⁴

Jeg benytter begrepet ”forsvarlige” avgjørelser fremfor begrepet ”korrekte” avgjørelser. Avgjørelser kan avsies ved dissens, og det er derfor behov for et mer nyansert begrep. Hva som vil være en materielt forsvarlig dom, og dermed oppfylle kravene til juridisk og bevismessig forsvarlige avgjørelser, vil være de tilfellene der beviskravet er anvendt forsvarlig ut ifra de bevis som er fremlagt for retten. En uforsvarlig domfellelse vil være en avgjørelse der jussen er anvendt uforsvarlig eller bevisbedømmelsen bærer preg av ikke å være overveid og balansert. En eller uforsvarlig domfellelse kan også være en avgjørelse som strider mot den allmenne rettsfølelse.

1.2 Videre fremstilling

Jeg vil først gjøre rede for dagens ordning med to ulike behandlingsformer i lagmannsretten, med lagrette og meddomsrett, samt gjøre rede for forslaget til ny ordning. Jeg vil deretter undersøke betydningen av begrunnelse for å kunne etterprøve og overprøve rettsavgjørelser. Videre vil jeg undersøke sammenhengen mellom etterprøvbare og overprøvbare og treffsikke avgjørelser. Til slutt vil jeg drøfte hvorvidt begrunnelse vil kunne lede til flere treffsikke avgjørelser.

Det har i debatten om lagretteordningen vært hevdet at lekdommere stiller høyere krav til bevis enn fagdommere, og at fagdommere dominerer over lekdommere ved meddomsrett. Fagdommerdominans har medfører derfor at flere uskyldige blir domfelt i meddomsretten enn i lagretten. I en vurdering av disse påstandene ser jeg det som hensiktsmessig først å diskutere begrepet om fagdommerdominans og hvorvidt treffsikkerheten ved rettsavgjørelser blir

---

³ Andenæs 2009 s. 7

⁴ NOU 2014:10 s. 178 kolonne 2

dårligere med færre lekfolk i strafferettspleien. Jeg vil her undersøke hvordan kommunikasjonen mellom fagdommere og meddommere burde foregå, og hva som er legitim og illegitim fagdommerpåvirkning. I påstanden ovenfor ligger det en forutsetning om at fagdommere og meddommere stemmer forskjellig, og jeg vil drøfte hvorvidt det er slik og årsakene til dette. Jeg vil blant annet drøfte hvorvidt fagdommere og lekdommere stiller ulikt beviskrav og om meddommere trekker inn utenforliggende hensyn. Til slutt vil jeg vurdere om disse faktorene er avgjørende for treffsikkerheten av avgjørelser i lagmannsretten.

1.3 Metode

Oppgaven er rettspolitisk, altså ikke en *de lege lata*-drøftelse. Juridisk metode er derfor ikke anvendelig, unntatt i *de lege lata*-beskrivelsen av dagens ordning med et todelt system ved anke til lagmannsrett og ved begrunnelseskravet. Den rettspolitiske argumentasjonen forankres i forarbeidsuttalelser, faglitteratur, undersøkelser, artikler og straffeprosessuelle hensyn. I Innst. 310 L oppsummeres som tidligere nevnt forslagene til endringer i Prop.70 L (2016-2017). Jeg benytter derfor denne proposisjonen som kilde for endringene i straffeprosessloven. Ettersom proposisjonen er kortfattet enkelte steder, og henviser til NOU 2011:13, vil argumentasjonen utfylles av denne NOU-en.

Diskusjonen av regjeringens forslag vil involvere både normative og empiriske betraktninger. De ulike utsagnene må dermed vurderes både ut fra hvorvidt de har normative eller verdibegrunnet støtte og hensyn, og ut fra om det finnes empiriske undersøkelser eller erfaringer som støtter påstandene om effekter av endringene. Enkelte konsekvenser av den nye ordningen vil det være vanskelig å ha sikre prognoser om, mens andre konsekvenser er mer sikre. Jeg vil diskutere enkelte undersøkelser av lekfolks deltakelse i strafferettspleien, ved å trekke frem andre undersøkelser og litteratur. Ved diskusjonen rundt påstanden om fagdommerdominans og beviskravets betydning for treffsikre avgjørelser har jeg foretatt egne empiriske undersøkelser. Jeg har derfor talt både fagdommeres tilsidesettelser av lagrettens kjennelser, og stemmetall ved ny behandling ved meddomsrett, og vurdert dette opp mot hvilke typer lovbrudd disse sakene gjelder. Nærmere redegjørelse om metoden for disse undersøkelsene kommer i kapittel 6.3 i forbindelse med resultatene.

2 Hensyn

2.1 En oversikt over sentrale hensyn

Flere straffeprosessuelle hensyn gjør seg gjeldende ved vurderingen av hvorvidt endringene kan bidra til flere treffsikre avgjørelser.

Regjeringen fremhever hensynet til et ”mer effektivt system og bedre utnyttelse av domstolens ressurser”, og at de ønsker at lekdommerelementet skal ivaretas bedre enn ved dagens ordning.⁵ Lekdommerelementet er sentralt fordi deres deltakelse i rettspleien kan forankres i Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) av 17. mai 1814 § 96 der det fremgår at ”[i]ngen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom”. Domstolene har eksklusiv myndighet til å dømme, men lovgivningsmyndigheten er utøvet på vegne av folket. Dersom folket er lovgiver i utvidet forstand, er det naturlig at folket ønsker å foreta kontroll med domstolene som dømmer etter folkets lovgivning. Videre kan verken Stortinget eller regjeringen utøve denne kontrollen ettersom domstolene er uavhengige av Stortinget og regjeringen. Når lekfolk kan tre inn i domstolene, delta og bestemme, vil dette bidra til demokratisk kontroll av rettsvesenet.⁶

Andre sentrale hensyn som trekkes frem i proposisjonen er ønsket om en prosessform som sikrer riktige avgjørelser, som er robust og som sikrer tillit i befolkningen. Prosessformen skal også sikre demokratisk kontroll av rettsvesenet.⁷ I begrepet om robusthet fremstår det som om regjeringen sikter til juryutvalgets sentrale poeng om å erstatte lagretteordningen med den allerede eksisterende meddomsrettordningen. Juryutvalget uttalte at man ved dette grepet sikrer en ordning som er ”kjent, erfart og innarbeidet i den alminnelige rettsbevissthet” og som stort sett fungerer uten nevneverdig kritikk.⁸

---

⁵ Prop.70 L (2016-2017) s. 5 spalte 1

⁶ NOU 2011:13 s. 82 spalte 2

⁷ Prop.70 L (2016-2017) s. 12 spalte 2

⁸ NOU 2011:13 s. 84 spalte 1 og 2

Når det gjelder å bidra til juridisk forsvarlige avgjørelser og bevismessig forsvarlige avgjørelser, står særlig hensynet til kravet om materielt riktige dommer sentralt. Som tidligere nevnt vil en materielt forsvarlig dom blant annet være der beviskravet er anvendt forsvarlig ut ifra de bevis som er fremlagt for retten. Saksbehandlingen i lagmannsretten må være forsvarlig. Dette henger sammen med hensynet til tilgang til domstolene, og kravet til en rettferdig og rimelig rettergang etter Grunnloven § 95 og retten til "fair trial" etter den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 6. Under hensynet til å sikre materielt riktige dommer vil hensynet til å sørge for juridisk kunnskap ved domsavgjørelsene og hensynet til interaksjon være av betydning. Hensynet til beviskravet og til uskyldpresumsjonen bør trekkes frem, da det ikke er ønskelig at uskyldige skal dømmes. Ifølge juryutvalget var de tre hovedformålene ved å stille krav til begrunnelse å sikre en reell og samvittighetsfull prøving, etterprøvarhet og effektiv rett til overprøving.⁹ Disse hensynene er sentrale i vurderingen av om ordningen med meddomsrett i tilstrekkelig grad vil sikre flere resultater som er treffsikre etter aspektene nevnt over.

Når det gjelder å sikre at avgjørelsene er i tråd med den allmenne rettsfølelse, er hensynet til allmennhetens tillit til domstolene vesentlig. Ivaretagelsen av allmennhetens tillit til domstolene foregår blant annet ved å la lekfolk delta i rettspleien, slik at den tiltalte blir dømt av sine likemenn. Mye tyder på at avstanden mellom fagdommere og lekfolk i rettspleien i dag er minimal sammenlignet med i 1887. Hvorvidt hensynet gjør seg gjeldende på samme måte i dag er derfor usikkert. Ifølge Andenæs kan det tenkes at skillet i rettsoppfatninger i dag beror mer "sosiale, politiske og religiøse skillelinjer" enn på hvorvidt dommeren er fagdommer eller lekdommer.¹⁰ Hvilken ordening som sikrer best tillit til domstolene er det heller ikke empirisk mulig å fastslå, ifølge juryutvalget. Strandberg fant etter en gjennomgang av undersøkelser at lekfolks deltakelse var viktig for tilliten folk flest har til domstolene. Strandberg fant samtidig at et flertall av befolkningen ville ha større tillit til en ordening med meddomsrett, enn med lagrette.¹¹

Hensynet til et effektivt rettsapparat ivaretas blant annet ved at den nye ordningen medfører store økonomiske besparelser.¹² Hensynet vil ikke drøftes videre her ettersom det faller utenfor problemstillingen. Hensynet til likebehandling bør nevnes, men er heller ikke sentralt

---

⁹ NOU 2011:13 s. 86 spalte 1

¹⁰ Andenæs 2009 s. 109

¹¹ NOU 2011:13 s. 83 spalte 2

¹² Prop. 70 L (2016-2017) side 30 spalte 1

for problemstillingen. Ofte synes skillet mellom behandlingsmåten å være trukket tilfeldig, da det i endel tilfeller bare er gradsforskjeller mellom sakene. Et eksempel er narkotikasaker der skillet mellom straff etter strl. §§ 231 og 232, med henholdsvis strafferamme på 2 års fengsel og strafferamme på 10 års fengsel, går på en ”totalvurdering” av om overtredelsen er regnet som ”grov”.¹³ Det er altså påtalemyndighetens konkrete vurdering som er avgjørende. I dag behandles dessuten de aller fleste ankesakene med meddomsrett, herunder ankene over straffutmåling.

Lovgiver står overfor flere kryssende hensyn, og det må foretas en avveining mellom disse. For eksempel må det foretas en avveining av hensynet til forsvarlig saksbehandling opp mot hensynet til et effektivt rettsapparat. Det vil videre være en spenning mellom hensynet til juridisk forsvarlige avgjørelser på den ene siden og hensynet til den allmenne rettsfølelse på den andre siden. Til tross for at det er folket som er den lovgivende makt, kan lekfolk som deltar i strafferettspleien være uenig med den utøvende makt, domstolen, i anvendelse av rettsregler.

Hensynene som vil være sentrale videre er hensynet til juridisk forsvarlige avgjørelser, hensynet til bevismessig forsvarlige avgjørelser og hensynet til den allmenne rettsfølelse. Hensynet til kravet om materielt riktige dommer, hensynet til forsvarlig saksbehandling, hensynet til å sikre juridisk kunnskap ved domsavgjørelsene og hensynet til interaksjon i domstolene vil også være av betydning.

---

¹³ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 410 spalte 2

3 Dagens ordning og forslaget til ny ordning

3.1 Presentasjon av nåværende ordning med lagrette og meddomsrett.

Hovedregelen om hvordan retten skal settes i lagmannsretten fremgår av straffeprosessloven kapittel 24, § 352 (1). Retten settes som lagrette i saker der det er anket over bevisbedømmelsen, og strafferammen er 6 år i fengsel eller mer. Det er den teoretisk mulige strafferammen som er avgjørende.¹⁴

Ankesaker skal behandles med lagrette bare hvis de gjelder straff. For eksempel skal rene sikringssaker ikke behandles med lagrette, da dette er *prejudisielle* spørsmål, som ikke skal realitetsbehandles av retten.

Lagretten skal etter strpl. § 355 bestå av 10 medlemmer. Det velges en ordfører blant de ti lagrettemedlemmene jf. strpl. § 361. Etter at bevisførsel og uttalelser fra partene er gitt, skal lagretten avgjøre skyldspørsmålet. Det stilles spørsmål til lagretten, som lagretten skal kunne svare bekreftende eller benektende på, jf. strpl. § 365. Minst syv av ti lagrettemedlemmer må stemme ja på skyldspørsmålet for at tiltalte skal kunne dømmes jf. strpl. § 372. Det skal ikke opplyses nærmere om stemmetallet, jf. § 372 (2) .

Dersom lagretten finner tiltalte skyldig, og det skal utmåles straff, tas tre lagrettemedlemmer ut ved loddtrekning og avgjør reaksjonen sammen med fagdommerne og lagrettens ordfører jf. strpl. § 376 e. Det skilles ikke mellom lagrettemedlemmer som har stemt for frifinnelse og lagrettemedlemmer som har stemt for skyld ved denne loddtrekningen jf. strpl. § 376 e

Etter strpl. §§ 376 a kan fagdommerne tilsidesette lagrettens kjennelser om at tiltalte er uskyldig, dersom fagdommerne ”finner det utvilsomt at [tiltalte] er skyldig”. Tilsvarende kan fagdommerne tilsidesette lagrettens kjennelser om at tiltalte er skyldig etter strpl. § 376 c, dersom de finner at det ikke er ført tilstrekkelig bevis for dette. Empiri om fagdommernes tilsidesettelser av lagrettens kjennelser vil bli presentert i kapittel 6.

---

¹⁴ Ot.prp.nr.78 (1992-1993) s. 108

Unntakene fra hovedregelen om at anke til lagmannsrett skal behandles med lagrette i saker med strafferamme over 6 år, finnes i strpl. § 352 (2). For det første gjelder dette saker der det er tatt ut tiltale etter strl. kapittel 17 om "[v]ern av Norges selvstendighet og andre grunnleggende nasjonale interesser". For det andre gjelder unntaket saker der siktede var under 18 da det påståtte lovbruddet ble begått og det ikke påstås fengsel i mer enn to år. For det tredje gjelder unntaket saker som er tilsidesatt av fagdommere og derfor behandles på nytt etter strpl. §§ 376 a eller 376 c.

I meddomsrettsakene settes retten i dag med fire lekdommere, jf. strpl. § 332, ved siden av tre fagdommerne, jf. domstolloven § 12 første ledd. Saker som skal settes med fire lekdommere etter strpl. § 332, er saker som omfatter bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet eller saker om avgjørelse om straff, tvunget psykisk helsevern eller tvungen omsorg for forbrytelser.

Meddomsrettssaker kan inndeles i begrensede og fullstendige anker. Ved fullstendige anker foretas en ny behandling av alle sider ved saken, i motsetning til ved begrensede anker der kun det som er påanket blir behandlet jf. strpl. § 331. Ved begrensede anker settes retten som meddomsrett dersom anken gjelder straffebud med strafferamme på over 6 år, og fullstendige anker behandles ved meddomsrett dersom anken gjelder saker med strafferamme på inntil 6 år.¹⁵ For å dømme tiltalte, må minst fem av dommerne finne tiltalte skyldig jf. strpl. §35. Ettersom det bare er fire lekdommere, innebærer dette at minst én av fagdommerne må stemme for at tiltalte er skyldig. Fagdommerne kan med andre ord forhindre at den tiltalte blir funnet skyldig. Det kreves bare alminnelig flertall ved andre avgjørelser enn nevnt i første ledd jf. strpl. § 35(2).

3.2 Oversikt over forslaget til ny ordning

I proposisjonen foreslås det å oppheve dagens ordning med lagrette i de alvorligste straffesakene, og erstatte denne med meddomsrett.¹⁶ Meddomsretten skal settes med to fagdommere og fem meddommere i alle saker for lagmannsretten som gjelder bevisbedømmelsen eller skyldspørsmålet jf. foreslåtte strpl. § 332. Regjeringen foreslår å

---

¹⁵ NOU 2011:13 s. 11 spalte 1

¹⁶ Prop.70 L (2016-2017) s. 5 spalte 1

endre første ledd og oppheve tredje ledd.¹⁷ Videre foreslås det at hele kapittel 24 i straffeprosessloven oppheves.¹⁸

Regjeringen foreslår ingen endringer i rettens sammensetning for øvrige straffutmålingssaker. Straffutmålingssaker skal fremdeles avgjøres av tre fagdommere.¹⁹ Etter siste ledd i nye strpl. § 332 vil den nye sammensetningen ikke gjelde for saker som nevnt i strl. § 39 (2) og § 52 (1) a. Meddommere skal delta ”(...) i avgjørelsen av alle spørsmålene sakene omfatter” jf. nye strpl. § 332. Dette forslaget er inngående drøftet i kapittel 5 i proposisjonen.

Departementet viderefører strpl. § 372 slik at det fremdeles kreves at minst 5 av 7 dommere stemmer for domfellelse.²⁰ Nytt ved forslaget er at minst én fagdommer må stemme for domfellelse for å kunne domfelle tiltalte jf. forslaget til strpl. § 35 (2).²¹ Utover dette endres ikke saksbehandlingsreglene i straffeprosessloven.²² Med andre ord kreves det fremdeles kun alminnelig flertall ved avgjørelsen av straffutmålingen. Dette innebærer at fagdommerne fremdeles kan forhindre lekdommerne i å domfelle tiltalte ved anke over skyldspørsmålet, men ikke forhindre et bestemt utmålingsresultat ved anke over straffutmåling.

---

¹⁷ Prop.70 L (2016-2017) s. 34 spalte 2

¹⁸ Samme sted s. 40 spalte 1

¹⁹ Samme sted s. 5 spalte 2

²⁰ Samme sted, s. 28 spalte 2

²¹ Samme sted, s. 34 spalte 1

²² Samme sted, s. 29 spalte 2

4 Begrunnelse

4.1 Om begrunnelse

Et av de viktigste argumentene for den nye ordningen er å sikre krav til begrunnelse. Regjeringen viser til juryutvalget som definerer begrunnelse som ”den skriftlig formulerte begrunnelsen som meddeles partene og andre som en integrert del av avgjørelsen”.²³ Kravet om begrunnelse kan etter EMDs praksis utledes av retten til rettferdig rettergang i EMK artikkel 6 nr. 1 og SP artikkel 14 nr. 1 samt av retten til overprøving etter EMK protokoll 7 artikkel 2 og SP artikkel 14 nr. 5.²⁴

Når det gjelder begrunnelse er det særlig tre spørsmål jeg vil besvare. Jeg vil først gjøre rede for hvorfor jeg mener det er en sammenheng mellom etterprøvbarhet og overprøvbarhet og treffsikre avgjørelser. Deretter vil jeg drøfte hvorvidt begrunnelse slik den gis ved meddomsrett er nødvendig for å kunne etterprøve og overprøve avgjørelsene i lagmannsretten. Til slutt vil jeg drøfte om innføringen av tilsvarende krav til begrunnelse i alle saker slik en har i meddomsrett, vil føre til flere treffsikre avgjørelser.

4.2 Betydningen av etterprøvbarhet og overprøvbarhet for treffsikre avgjørelser

Det første spørsmålet er om det er en sammenheng mellom etterprøvbarhet og overprøvbarhet og treffsikre avgjørelser. Treffsikre avgjørelser sees som tidligere nevnt i lys av hensynet til juridisk forsvarlige avgjørelser, hensynet til bevismessig forsvarlige avgjørelser og hensynet til avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse

Med ”*etterprøvbarhet*”, menes her at det skal være mulig å få innblikk i motivasjonen bak rettens avgjørelser i ettertid. Ved å etterprøve skal en kunne undersøke om myndighetenes

---

²³ Se Prop.70 L (2016-2017) s. 15 spalte 1 som henviser til NOU 2011:13 s. 85 spalte 2

²⁴ Prop.70 L (2016-2017) s. 10 spalte 1

maktutøvelse er ”rasjonell og legitim”.²⁵ På denne måten kan en sikre at avgjørelsen ikke er tuftet på usaklige og irrelevante momenter eller er tatt vilkårlig.²⁶

Begrunnelse etter strpl. § 40 medfører at det er lettere å kjenne domsgrunnene, og dermed vite bakgrunnen for avgjørelsens utfall. Denne gjennomsiktigheten bidrar til at begrunnelsene er etterprøvbare. Ved å undersøke begrunnelsen opp mot kravene i strpl. § 40 vil en kunne undersøke om det er grunnlag for anke.

Med ”overprøvbarhet”, menes en kontrollmulighet, det vil si at en høyere instans, Høyesterett, skal kunne korrigere, og eventuelt endre resultatet av avgjørelsen i ettertid.

En må skille mellom overprøvbarhet av faktum og juss, ettersom Høyesterett ikke kan prøve feil ved bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, jf. strpl. § 306. Begrunnelse, slik denne i dag gjøres ved meddomsrett etter strpl. § 40, medfører at avgjørelsen lettere kan overprøves av en overordnet domstol, ettersom Høyesterett får innblikk i rettsanvendelsen til den lavere instansen.

Ved å kunne lese begrunnelsene for avgjørelsene i ettertid, og å kunne anke, antas det at en oppnår avgjørelser som er mer treffsikre avgjørelser. En kan kontrollere hvordan jussen er tolket, og en kan undersøke hvordan bevisene har blitt vurdert og vektlagt. Hvis en kan lese begrunnelsen bak avgjørelsen kan en undersøke om avgjørelsene er juridisk forsvarlige og bevismessig forsvarlige. Samtidig vil innføringen av begrunnelse bidra til avgjørelser som er mer treffsikre for den allmenne rettsfølelse. Hvis media kan gjennomgå rettsavgjørelsene og undersøke hvordan den dømmende makt har begrunnet disse, kan de reagere dersom de oppfatter avgjørelsene som illegitime.

Konklusjonen er at det er sammenheng mellom etterprøvbarhet og overprøvbarhet og treffsikre avgjørelser, når det gjelder hensynet til juridisk forsvarlige avgjørelser, hensynet til bevismessig forsvarlige avgjørelser og hensynet til avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse

---

²⁵ NOU 2011:13 s. 85 spalte 2

²⁶ Mer om dette på samme sted s. 86 spalte 1

4.3 Nødvendigheten av begrunnelse for å kunne etterprøve og overprøve avgjørelser.

Spørsmålet er hvorvidt begrunnelse slik den gis ved meddomsrett er nødvendig for å kunne etterprøve og overprøve avgjørelsene i lagmannsretten.

Spørsmålene til lagretten utformes etter strpl. § 363 av rettens leder, og som nevnt i kapittel 3.1 under beskrivelsen av dagens ordning besvarer lagretten skyldspørsmålet bekreftende eller benektende. Det skal gis en rettsbelæring til lagretten før den trekker seg tilbake, jf. strpl. § 368 annet ledd. I rettsbelæringen skal rettens leder forklare spørsmålene og de rettssetninger lagrettemedlemmene skal legge til grunn for avgjørelsen. Rettens leder gjennomgår samtidig bevisene i saken. Rettssetningene i rettsbelæringen er bindende for lagretten, mens bevisgjennomgangen er veiledende.

Særlige påpekte deler av redegjørelsen for rettssetningene kan bli protokollført, dersom partene forlanger dette før lagretten trekker seg tilbake, jf. strpl. § 368. Ifølge juryutvalget forekommer nedtegnelse av rettsbelæringen sjelden.²⁷ Uten nedtegnelse av rettsbelæringen vil det være vanskelig å vite hvordan lagretten har anvendt rettsreglene. Høyesterett har i slike tilfeller liten mulighet til overprøvelse av lagmannsrettsavgjørelser som er avgjort ved lagrette. Manglende protokollføring av rettsbelæringen kan føre til at lagrettens begrunnelse ikke lar seg overprøve og etterprøve.

Hvorvidt begrunnelse sikrer at tiltalte og allmennheten kan etterprøve og overprøve lagrettens vurdering av skyldspørsmålet ble drøftet i Rt. 2009 s. 750. Saken gjaldt blant annet spørsmål om forsøk på drap etter straffeloven av 1902, § 233, jf. § 49. Saken gjaldt videre forholdet til EMK art. 6 nr. 1, jf. SP artikkel 14 nr. 1 og 5 når det gjelder begrunnelse innenfor lagretteordningen.

Som tidligere nevnt i kapittel 3.1 samles fagdommerne og tre av lagrettemedlemmene etter at lagretten har avsagt kjennelse om skyldspørsmålet, for å bli enige om reaksjonen, eller utmålingen av straff dersom dette er aktuelt.

Førstvoterende i Rt. 2009 s. 750 la vekt på at en viss form for begrunnelse sikres gjennom straffutmålingspremissene. Straffutmålingspremissene gir informasjon om hva de tre

---

²⁷ NOU 2011:13 s 140 spalte 1

lagrettemedlemmene, rettens tre fagdommere og lagrettens ordfører, finner bevist. Normalt må en kunne anta at dette gir uttrykk også for lagrettens syn.²⁸ Innblikk i straffutmålingspremissene bidrar til at lagrettens begrunnelse lar seg etterprøve og overprøve.

Bevis i straffesaker vil stort sett peke i én retning, og ikke kunne brukes både for og i mot tiltalte. Dersom lagretten har funnet at gjerningsperson A er skyldig i drap etter strl. § 275, og det er fremlagt et drapsvåpen som bevis, er det lite tvilsomt at lagretten har vektet det fysiske drapsvåpenbeviset i retning av at tiltalte er skyldig. Førstvoterende i Rt. 2009 s. 750 argumenterte også på denne måten, og uttalte at "[h]vilke beviser domfellelsen bygger på, vil ofte fremgå av sammenhengen."²⁹ Bevissituasjonen i straffesaker bidrar derfor til at lagrettens begrunnelse lar seg etterprøve og overprøve.

Tilsvarende har lagmann Anders Bøhn hevdet at "betydningen av begrunnelsesargumentet er sterkt overdrevet". Blant annet underbygger han dette ved at det

"[s]om regel vil være helt klart ut ifra grundig bevisførsel og anførslene i en lagrettesak hva som er omstridt ..." og at man "[v]ed et ja- eller nei-svar ... vet at svaret er uttrykk for at enten minst sju medlemmer ... har vært overbevist om et ja-svar, dvs. at det ikke foreligger rimelig tvil alt i alt eller at minst fire har ment at det ut fra en samlet bedømmelse forelå såpass rimelig og fornuftig tvil at svaret er blitt nei"³⁰.

Førstvoterende i Rt. 2009 s. 750 uttalte på samme måte at "[i] de fleste tilfeller vil spørsmålene til lagretten sammen med den beskrivelse av den straffbare handling som er gitt i dommen, danne et tilstrekkelig grunnlag for å prøve lagmannsrettens lovanvendelse". Anførslene og stemmeangivelsen taler dermed for at begrunnelsen er kjent, uten at denne nødvendigvis er nedfelt skriftlig av lagrettemedlemmene, og at den dermed lar seg etterprøve og overprøve.

Som motargument mot førstvoterende i Rt. 2009 s. 750 og Bøhn kan det virke som de forutsetter at man har vært tilstede under hovedforhandling for å kjenne begrunnelsen. Å ha godt innblikk i bevisførsel og anførsler krever ofte at man har vært tilstede. Dette taler mot at lagrettens begrunnelse lar seg etterprøve og overprøve.

---

²⁸ Rt. 2009 s. 750 avsnitt 73

²⁹ Samme dom, avsnitt 75

³⁰ Bøhn 2009 s. 23 spalte 2

Når det gjelder etterprøvbareheten og overprøvbareheten av dagens begrunnelse ved lagrette i lagmannsretten, kan det derfor ikke legges til grunn at dagens begrunnelser ikke lar seg etterprøve og overprøve. Protokollføring av rettsbelæring, straffutmålingspremissene, bevismateriale som stort sett peker i én retning og kravet om minst 7 stemmer for å kunne domfelle tiltalte, vil i de fleste tilfeller være tilstrekkelige for å kunne etterprøve og overprøve lagrettens kjennelse. Samtidig er det klart at begrunnelsen er knappere enn ved behandling ved meddomsrett, og blant annet avhenger av at enten tiltalte eller aktor ber om protokollføring av rettsbelæringen. Likevel er det lite som tyder på at de begrunnelsene som gis av lagretten i dagens behandling i lagmannsretten ikke lar seg etterprøve og overprøve av Høyesterett.

4.4 Hvorvidt begrunnelse slik den gis ved meddomsrett sikrer større etterprøvbarehet og overprøvbarehet

Spørsmålet videre er hvorvidt den nye endringen innebærer *større* grad av etterprøvbarehet og overprøvbarehet, ettersom dette bidrar til flere treffsikre rettsavgjørelser.

Når det gjelder etterprøvbarehet, kan en grundigere begrunnelse i større grad bidra til å kvalitetssikre avgjørelsen. Forslaget innebærer at begrunnelser må oppfylle kravene i strpl. § 40 i alle saker. Begrunnelser blir derfor mer utfyllende, ettersom avgjørelsen av skyldspørsmålet alltid må begrunnes. Endringen medfører derfor større grad av etterprøvbarehet.

Den nye endringen innebærer at retten alltid må skrive seg gjennom og teste sine egne resonnementer. Retten vil med andre ord etterprøve egne resonnementer underveis ved skrivningen av begrunnelsen. Dette vil bidra til større grad av etterprøvbarehet.

Ved dagens ordning med lagrette har Høyesterett utelukkende rettsbelæringen, dersom denne er protokollført, og straffutmålingspremissene å forholde seg til hva angår anvendelsen av rettsregler. Det vil være tilfeller der rettsbelæringen ikke protokollføres, og Høyesterett kan derfor ikke alltid overprøve lagmannsrettens avgjørelser, til tross for faktorene som Bøhn og førstvoterende i Rt. 2009 s. 750 trakk frem.³¹ Ved den nye ordningen vil en alltid ha en begrunnelse av anvendelsen rettsreglene, og dermed vil ikke Høyesterett være avhengig av at

---

³¹ Se punkt 4.3 s. 14

en av partene ber om at rettsbelæringen blir protokollført. Den nye endringen innebærer dermed større grad av overprøvbarhet

Et annet sentralt aspekt ved endringen er at stemmetall alltid må oppgis ved begrunnelsen av skyldspørsmålet. Denne endringen innebærer at man blant annet kan belyse de tilfellene der det er dissens. Partene, Høyesterett og media kan få innblikk i hvorvidt avgjørelsen av skyldspørsmålet var enstemmig, eller om det var dissens. Den nye endringen innebærer derfor større grad av etterprøvbarhet.

Begrunnelse ved meddomsrett vil i større grad bidra til etterprøvbarhet og overprøvbarhet, noe som igjen kan bidra til flere treffsikre rettsavgjørelser når det gjelder hensynet til juridisk forsvarlige avgjørelser og hensynet bevismessig forsvarlige avgjørelser. Begrunnelse kan videre bidra til flere treffsikre rettsavgjørelser når det gjelder hensynet til avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse.

5 Faren for fagdommerdominans

5.1 Hvorvidt treffsikkerheten blir dårligere ved økt fagdommerdominans.

Det kan være vanskelig å måle hvorvidt en avgjørelse er treffsikker når det gjelder den allmenne rettsfølelse. Som nevnt innledningsvis er det sentralt å opprettholde allmennhetens tillit, og lekfolks deltakelse har vært antatt å bidra til at de avgjørelser som treffes i domstolene stemmer overens med den alminnelige rettsbevissthet.³²

Graden av treffsikre avgjørelser med hensyn til den allmenne rettsfølelse synes å være avhengig av graden av lekfolks deltakelse i strafferettspleien. Endringen innebærer at lekfolk som deltar i strafferettspleien ikke lenger vil avgjøre skyldspørsmålet alene, men sammen med fagdommere ved meddomsrett. Det kan derfor tenkes at avgjørelsene ikke vil være like treffsikre hva gjelder den alminnelige rettsbevissthet.

Spørsmålet er for det første hva ”fagdommerdominans” innebærer.

Allerede for 45 år siden skrev nå avdøde høyesterettsdommer Knut Blom at

”[j]eg tror juristene vil dominere. Ikke fordi de ønsker det eller lider av maktsyke, men fordi vi jurister i kraft av vårt yrke er særlig kvalifiserte når det gjelder den verbale argumentasjonsteknikk og fordi vi har den lange erfaring som nødvendigvis vil avkreve respekt”.³³

Tilsvarende har Anders Bøhn hevdet at

”... den faglige autoriteten vi har som fagdommere i forhold til lekdommerne, [er] en autoritet som strekker seg lenger enn det egentlig er grunnlag for, fordi den lett også kan omfatte vårt syn på bevisbedømmelsen”.

Bøhn skriver videre at undersøkelser tyder på at lekfolk synes det er ”tryggere” å ta avgjørelsene i retten sammen med fagdommere istedenfor alene med andre lekfolk, og at

---

³² Se NOU 2011:13 s. 83 spalte 1

³³ Sitat via Sulland 2014 s. 56 spalte 3

mange lekfolk er ”nokså opptatt av hvordan vi dommere ser på skyldspørsmålet”.³⁴ Dette fokuset på fagdommerens oppfatning vil jeg komme tilbake til i kapittel 6.

Jeg forstår fagdommerdominans som fagdommeres påvirkning overfor meddommere, der de gjennom sin autoritet som fagpersoner har innflytelse over meddommernes tanker og avgjørelser i rettsmøtet. Slik påvirkning kan være uheldig i lys av at meddommere skal ivareta demokratisk kontroll med rettspleien. Meddommere er ment å skulle ha sine egne oppfatninger og meninger i rettsmøtet for å imøtegå og korrigere uheldige tendenser hos fagdommere. I det videre vil jeg benytte begrepet ”fagdommerpåvirkning” istedenfor fagdommerdominans ettersom jeg finner betegnelsen mer treffsikker for hvordan kommunikasjonen faktisk foregår slik drøftet i kapittel 5.3.

Fagdommerpåvirkningen øker ved endringen som er foreslått, da fagdommere alltid vil rådslå sammen med meddommerne. Spørsmålet er for det første hvorvidt treffsikkerheten med hensyn til juridisk forsvarlige avgjørelser øker eller minsker ved større fagdommerpåvirkning.

Til forskjell fra meddommere har fagdommere juridiske kvalifikasjoner. Det kreves dessuten at dommere har solid juridisk kompetanse samt omfattende yrkeserfaring, for at de skal kunne arbeide som faste dommere. Kravene stilles for at dommere på kvalifisert grunnlag skal kunne avgjøre prosessuelle spørsmål, tolke de straffebud som er gjeldende i det enkelte tilfelle og treffe avgjørelser etter juridisk metode. Dommere skal kjenne gjeldende rett hva angår straffnivå og tolkning av straffebud. Et visst innslag av fagdommerpåvirkning er dermed påkrevet for å bidra til avgjørelser som er juridisk forsvarlige.

Fagdommere vil som følge av endringen alltid være tilstede når lekfolk diskuterer juridiske problemstillinger, og endringen bidrar dermed til at en oppnår avgjørelser som er juridisk forsvarlige i langt større grad. Treffsikkerheten med hensyn til juridisk forsvarlige avgjørelser kan derfor øke ved større fagdommerpåvirkning.

Spørsmålet er deretter hvorvidt treffsikkerheten med hensyn til bevismessig forsvarlige avgjørelser øker eller minsker ved større fagdommerpåvirkning.

---

³⁴ Bøhn 2009 s. 21 spalte 2

Ifølge Andenæs kan fagdommere ”[...] få en tilbøyelighet til å se en skyldig i enhver tiltalt”.³⁵ Andenæs utdyper at den tiltalte blir ”den vante mann på den vante plass”. Fagdommere vil etter hvert kunne få en oppfatning av at tiltale sjelden reises av påtalemyndigheten uten godt grunnlag, og de fleste tiltalte vil derfor utvilsomt være skyldige.³⁶ Meddommerne deltar ikke i rettsaker daglig, og vil kunne se på saken de deltar i med friske øyne. Meddommere kan samtidig korrigere tendenser eller vanetenkning hos fagdommere. Flere fagdommere, og færre lekfolk, kan dermed medføre at en oppnår færre bevismessig forsvarlige avgjørelser.

Bruken av lekfolk i rettspleien bidrar til å sikre kvalitet og treffsikre avgjørelser ved at saken må fremstilles på en måte som gjør at lekfolk forstår alle rettslige og faktiske spørsmål. Når fagdommere og andre aktører i retten må oppklare og forklare underveis, kan dette tenkes å bidra både til opplysning av saken i større grad og forhindre faktafeil i prosessen. Mer fagdommerpåvirkning, og færre lekfolk, kan dermed medføre at en oppnår færre bevismessig forsvarlige avgjørelser.

Den nye ordningen vil som tidligere innebære at fagdommere og meddommere sammen diskuterer skyldspørsmålet. Denne diskusjonen kan bidra til en mer nyanserte drøftelser av bevisene fremlagt i saken. Ved at meddommere kommer inn i rettsalen med friske øyne, og fagdommere rettleder om hva slags argumenter som hører hjemme ved skyldspørsmålet og påminner meddommerne om hvilke beviser som er fremlagt, kan en oppnå flere bevismessig forsvarlige avgjørelser.

Treffsikkerheten med hensyn til bevismessig forsvarlige avgjørelser kan derfor øke ved større fagdommerpåvirkning.

Spørsmålet er til slutt hvorvidt treffsikkerheten med hensyn til avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse øker eller minsker ved større fagdommerpåvirkning.

Kolflaath omtaler fagdommeres påvirkning som usynlige mekanismer, da han etter å ha observert 105 domskonferanser i lagmannsretten ikke oppfattet at noen fagdommere overkjørte meddommerne. Disse usynlige mekanismene kan tenkes å eksistere på grunn av fagdommernes naturlige autoritet i kraft av å være og klart oppfattes som profesjonelle

---

³⁵ Andenæs 2009 s. 108

³⁶ Andenæs 2009 s. 108-109

aktører.³⁷ Enhver kommunikasjon mellom fagdommere og meddommere kan derfor i utgangspunkt få betydning for treffbarheten ved rettsavgjørelsene når det gjelder den allmenne rettsfølelse.

Daværende hovedfagstudent Vibeke Bjørnestad ved Universitetet i Bergen gjennomførte en sosiologisk studie av lagrettemedlemmers erfaringer. Bjørnestad fant at fagdommerdominans var fryktet blant lagrettemedlemmene ettersom "[d]e behersker systemets spilleregler og de har som yrke å dømme".³⁸ Et av intervjuobjektene hennes uttalte at "[i] stedet for å gjøre seg opp en egen mening så vil man høre hva dommeren har å si".³⁹ I en lekdommerundersøkelse i 2002 ble det samme understreket "[m]eddommerne er svært opptatt av å komme til enighet med fagdommer, de er lite villige til å stå fast på sitt standpunkt dersom det er et annet enn fagdommerens".⁴⁰ Denne motvilligheten til å ta et eget standpunkt, og interessen for fagdommerens oppfatning, vil klart ha betydning for treffbarheten av avgjørelsene når det gjelder den allmenne rettsfølelse.

Ifølge Bjørnestad foregår diskusjonen mellom fagdommerne og meddommerne slik at fagdommerne er på "hjemmebane" og meddommerne er på "bortebane". Meddommerne er på "bortebane" fordi diskusjonene ofte vil foregå på biblioteket eller på fagdommerens kontor.⁴¹ Maktforholdet mellom fagdommere og meddommere forskyves derfor ytterligere enn den forskyvningen som allerede eksisterer som følge av fagdommernes naturlige autoritet. Dette kan ha betydning for treffbarheten for avgjørelsene når det gjelder den allmenne rettsfølelse.

Oppsummert kan det ikke utelukkes at treffsikkerheten med hensyn til avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse minsker ved større fagdommerpåvirkning.

Hvorvidt treffsikkerheten blir dårligere ved økt fagdommerdominans må nyanseres etter hva slags treffsikkerhet en søker. Mye tyder på at både treffsikkerheten med hensyn til juridisk forsvarlige avgjørelser og treffsikkerheten med hensyn til bevismessig forsvarlige avgjørelser øker ved større fagdommerpåvirkning. Samtidig kan det tenkes at treffsikkerheten med

---

³⁷ Kolflaath 2013 s. 256

³⁸ Bjørnestad 2004 s. 112

³⁹ Bjørnestad 2004 s. 112

⁴⁰ Undersøkelse hentet fra Sulland 2014 s. 56 kolonne 3

⁴¹ Bjørnestad 2004 s. 113

hensyn til avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse minsker ved større fagdommerpåvirkning.

Den viktige forskjellen er at lekdommere ved dagens system avgjør alene, og at de ved endringen vil avgjøre sammen med fagdommere. At endringen får konsekvenser for styrkeforholdet mellom fagdommere og meddommere er derfor uunngåelig. Endringen innebærer høyere grad av treffsikkerhet ved to av tre aspekter, og konklusjonen må derfor være at treffsikkerheten totalt sett øker ved endringen.

Avslutningsvis bemerkes det at de empiriske undersøkelsene som er vist til i denne delen av oppgaven omhandler meddomsrett slik den er per dags dato. Forslaget innebærer at lekfolket som deltar i meddomsrett vil være i større flertall enn de er i dag, og fagdommeres påvirkningskraft vil muligens være noe mindre. Samtidig vil en heller ikke der kunne unngå den faktiske påvirkningskraft som fagdommere har i kraft av sin profesjon. Endringen i antall fagdommere og meddommere ved endringen er likevel ikke så vesentlig at det kan anses å rokke fullstendig ved de empiriske funnene nevnt ovenfor.

5.2 Kommunikasjon mellom fagdommere og meddommere

Sulland hevder at kommunikasjon mellom fagdommere og meddommere kan redusere avgjørelsens treffsikkerhet, og viser til Bjugn-saken og i Birgitte Tengs-saken som eksempler. Det kan virke som Sulland her henviser til treffsikkerhet med hensyn til bevismessig forsvarlige avgjørelser og treffsikkerhet med hensyn til at avgjørelsene skal samsvare med den allmenne rettsfølelse. Sulland skrev i sin artikkel i Dagbladet at lagretten i eksemplene han nevnte

”stod oppreist og sikret frifinnelse, mens fagdommerne mest sannsynlig hadde domfelt. Ut fra lagmannens rettsbelæring i disse sakene er det få som vil betvile at det med stor meddomsrett i disse sakene hadde vært et sterkt press fra fagdommerne for å få til en domfellelse”.⁴²

---

⁴² Sulland, Dagbladet 2014 s. 56 kolonne 2

Spørsmålet er hvordan kommunikasjonen mellom fagdommere og meddommere bør foregå.

Kolflaath trekker frem det særskilte ved domskonferansen; at den i liten grad er regulert av rettsregler. I fraværet av disse er det yrkesetikken, eller dommeretikken, som står igjen som ledetråd.⁴³

De etiske prinsippene for dommeratferd er kortfattede når det gjelder møtet mellom dommere og meddommere. Etter punkt 6 andre avsnitt skal dommeren "[...] påse at meddommere deltar som fullverdige medlemmer av retten".⁴⁴ En kan dessuten utlede fra sak TU 6/03 fra tilsynsutvalget for dommere, at "[d]ommeren ikke må utøve urimelig press på meddommerne".⁴⁵

Kolflaath uttaler at skillet mellom legitim og illegitim fagdommerpåvirkning i møtet mellom fagdommere og meddommere, uheldig påvirkning i motsetning til akseptabel eller ønskelige former for påvirkning, står nokså åpent.⁴⁶ Dette skillet bør sees i lys av formålet med domskonferansen.⁴⁷ Kolflaath har en normativ oppfatning av at konferansen bør være en arena for kritisk drøftelse av standpunkter og resonnementer.⁴⁸

Denne oppfatningen har støtte i Langbachs uttalelser om domskonferansen. Langbach skriver om domskonferansen i Tingretten at det skal skje en "reell diskusjon".⁴⁹ Det må kunne antas at dette synspunktet gjør seg gjeldende på samme måte for domskonferansen i lagmannsretten. Det er nærliggende å anta at disse diskusjonene skal være i form av kritisk drøftelse av standpunkter og resonnementer slik Kolflaath beskriver. Kommunikasjonen bør med andre ord bygge på kritiske diskusjoner mellom fagdommere og meddommere, der alle parter er likeverdige.

Kolflaath observerte at rettens leders stort sett innledet diskusjonene, og la til rette for diskusjon.⁵⁰ I hvor stor grad rettens leder innledningsvis informerte om sitt standpunkt, eller

---

⁴³ Kolflaath 2013 s. 216

⁴⁴ 'Ethiske prinsipper for dommeratferd' 2010

⁴⁵ Ethiske prinsipper for dommere – utkast fra arbeidsgruppe oppnevnt av Domstoladministrasjonen s. 66

⁴⁶ Kolflaath 2013 s. 217

⁴⁷ Samme sted s. 226

⁴⁸ Samme sted s. 257

⁴⁹ Langbach 2016 s. 425

⁵⁰ Kolflaath 2013 s. 221

irrettesatte meddommerne, varierte i de sakene Kolflaath observerte. Kolflaath oppfattet likevel ikke ”overkjøring” av meddommere. Samtidig var det enkelte av rettens ledere som ikke i like stor grad som andre ledere la til rette for en åpen diskusjon.⁵¹

Utfordringene for rettens leder er også beskrevet av Langbach. Han peker på at det kan være hensiktsmessig at rettens leder foretar en objektiv gjennomgang av de bevis som har blitt lagt for retten, og at han eller hun samtidig peker på hvilke av disse som kan være sentrale. Å foreta en fullstendig objektiv gjennomgang av bevisene kan være en utfordring, og faren for påvirkning er derfor stor. Langbach utdyper videre at det er ”[f]are for å styre meddommerne inn på hva rettslederen mener er rett spor”. Forklaringen av materielle rettsregler kan være utfordrende, i det rettens leder helst bør gjøre dette på en objektiv måte.⁵²

Langbach tar videre opp spørsmålet om hvem som først skal ta ordet i debatten. Han fremhever at dersom tiltalte har tilstått på et tiltalepunkt, er det hensiktsmessig at rettens leder peker på dette og bevisene som støtter tilståelsen, slik at det ikke brukes tid på å diskutere dette tiltalepunktet. Hvorvidt rettens leder ønsker å styre debatten selv, eller gi en meddommer ordet, vil være opp til ham eller henne. Ifølge Langbach bør rettens leder unngå å fremheve egne sterke meninger innledningsvis i debatten, og heller åpne for meddommeres argumenter.⁵³

De normative veiledningene i juridisk litteratur om kommunikasjonen mellom fagdommer ser ut til å overlate fremgangsmåten ved domskonferansen til dommeretiske valg.

Når det gjelder de empiriske funnene om kommunikasjonen mellom fagdommere og meddommere, har dette blant annet blitt undersøkt av Qvale og Henriksen. De fant at kommunikasjonen ikke fungerte godt i domskonferansen. Qvale og Henriksen peker på eksempler der fagdommere har gitt uttrykk for sitt standpunkt før meddommerne hadde kommet til orde. De fant eksempler på at meddommere ikke opplevde at deres meninger ble lyttet til av fagdommere, og et eksempel på at en fagdommer hadde bedt meddommerne gå seg en tur mens han alene skrev forslag til dom som meddommerne skulle signere på. I sistnevnte eksempel hadde meddommerne anledning til å gjøre endringer før de signerte, men

---

⁵¹ Langbach 2016 s. 257

⁵² Samme sted s. 426

⁵³ Samme sted s. 426

det var ingen av meddommerne som gjorde endringer i dommen.⁵⁴ Terskelen for å gjøre endringer i etterkant av at dommen er skrevet er langt høyere enn å si sin mening underveis i prosessen.

Qvale og Henriksens empiriske undersøkelser belyser at fagdommeres valg av fremgangsmåte i rettsmøtet kan få negative konsekvenser for kommunikasjonen med meddommere.

Det er flere kryssende hensyn her. To hensyn som står mot hverandre er hensynet til at fagdommer på den ene siden skal bidra med sin juridiske kunnskap, og på den annen side hensynet til at fagdommer ikke skal føre diskusjonen eller påvirke meddommernes beslutninger i for stor grad. Slik påvirkning ble brukt som argument mot meddomsretten av juryutvalget. Lagrettefraksjonen uttalte at de delte bekymringen som tradisjonelt har forekommet i debatten om at fagdommere under lukket rådslagning skal påvirke meddommere.⁵⁵ Bekymringen fremstår noe unyansert, men det kan virke som det særlig er frykt for fagdommerpåvirkning når det gjelder håndhevelsen av det strafferettslige beviskrav og en frykt for at fagdommere skal påvirke meddommernes beslutning utover det som bør følge av veiledningsrollen. Med andre ord frykter en at fagdommerne skal forsøke å overtale meddommere til å ta sitt syn, istedenfor å legge til rette for en nyansert diskusjon.

Disse kryssende hensynene angår direkte hovedproblemstillingen for denne oppgaven. Sannsynligheten for at avgjørelsene blir juridisk forsvarlige når fagdommer bidrar med juridisk kunnskap er stor. Samtidig er sannsynligheten for at avgjørelsene blir bevismessig forsvarlige og at avgjørelsene samsvarer med den allmenne rettsfølelse mindre dersom fagdommere i for stor grad fører diskusjonen eller påvirker meddommernes beslutninger.

Kommunikasjonen mellom fagdommere og meddommere er ikke regulert, men baserer seg på dommeretikk. De dommeretiske reglene er knappe, men en har noen uttalelser fra tilsynsutvalget for dommere og noe juridisk litteratur som er skrevet som veiledning. En sitter likevel igjen med et system der graden av fagdommerpåvirkning er avhengig av dommeretiske valg den enkelte dommer foretar, for eksempel hva gjelder hvorvidt han eller hun gir uttrykk for sitt syn innledningsvis, og i hvor stor grad han eller hun styrer

---

⁵⁴ Qvale og Henriksen 2000 s. 66-68

⁵⁵ NOU 2011:13 s. 141 kolonne 2 og s. 142 kolonne 1

diskusjonene i en bestemt retning. Økt fagdommerpåvirkning vil uansett være en uunngåelig konsekvens av den nye endringen, ettersom meddommerne som tidligere nevnt alltid vil diskutere skyldspørsmålet sammen med fagdommerne. Det er dermed ikke sagt at illegitim påvirkning er en konsekvens av endringen.

5.3 Sondringen mellom legitim og illegitim påvirkning

Spørsmålet er videre om fagdommerpåvirkning alltid vil være illegitim, eller tvert i mot kan bidra til flere treffsikre avgjørelser.

Kolflaath trekker frem flere eksempler på påvirkning fra fagdommere i domskonferansene. Blant disse var at en eller flere fagdommere har påpekt at beviskravet i straffesaker er strengt i så og si alle domskonferansene som han deltok i.⁵⁶ Det er ikke vanskelig å være uenig i at slik påvirkning er legitim, ettersom denne typen påpekning likner på rettsbelæringen som gis til lagrettemedlemmer før de rådslår om skyldspørsmålet ved dagens ordning.

En type påpekning som oppfattes som legitim av Kolflaath er de tilfellene der fagdommere påpeker misforståelse av materielle regler. Han trekker frem et tilfelle der en fagdommer forklarer at tiltalte som var beruset i gjerningsøyeblikket må dømmes som om han var edru, og meddommeren deretter endrer sin oppfatning av skyldspørsmålet fra frifinnelse til domfellelse.⁵⁷ Han trekker frem tilfeller der meddommere har hatt argumenter som hører hjemme ved straffutmålingen i diskusjonen rundt skyldspørsmålet, og fagdommer har påpekt dette og uttalt at skyldspørsmålet og straffespørsmålet må holdes adskilt.⁵⁸ Slik påvirkning kan bidra til flere treffsikre avgjørelser både når det gjelder hensynet til juridisk forsvarlige avgjørelser og når det gjelder hensynet bevismessig forsvarlige avgjørelser.

Annen legitim påvirkning er ifølge Kolflaath fagdommeres mulighet til å oversette de juridiske vurderingstemaene og språket fra juridisk til mer ”folkelig”.⁵⁹ Rettens leder foretar ofte en nøytral gjennomgang av bevis i innledningen av domskonferansen, hvilket kan

---

⁵⁶ Kolflaath 2013 s. 232

⁵⁷ Samme sted s. 253

⁵⁸ Samme sted s. 242

⁵⁹ Samme sted s. 222

motvirke uheldige tendenser.⁶⁰ Jeg tolker Kolflaath her slik at det kan tenkes at meddommere før bevisførselen i retten har bestemt seg for et bestemt resultat, og derfor ikke har overveid andre bevis i tilstrekkelig grad. Hvis rettens leder på en nøytral måte trekker frem bevisene som er lagt frem, kan dette påminne meddommerne om de bevis som er fremlagt.

Oppfriskningen om bevisene kan bidra til en mer nyansert diskusjon senere i domskonferansen. Påvirkning fra fagdommere når det gjelder vurdering av bevis kan derfor bidra til flere treffsikre avgjørelser, både når det gjelder hensynet til juridisk forsvarlige og bevismessig forsvarlige avgjørelser.

For min egen del kan jeg tenke meg tilfeller der fagdommere påpeker at meddommere trekker inn utenforliggende hensyn ved skyldvurderingen. Fagdommere bør for eksempel kunne påpeke overfor meddommere at deres argumenter er illegitime dersom de synes synd på tiltalte, og bruker dette som argument for frifinnelse ved skyldspørsmålet. Andre tilfeller der det er legitimt at fagdommer griper inn er der meddommere bruker politiske oppfatninger av at for mange eller for få dømmes til den aktuelle forbrytelsen som argument for eller mot skyldspørsmålet. Videre kan det tenkes tilfeller der meddommerne vil argumentere på en måte ved skyldvurderingen som gjør det tydelig at de er svært følelsesmessig preget av saken, og dermed er mer opptatt av sine egne subjektive oppfatninger av det straffebud det drøftes om er begått, enn av å vurdere hva som faktisk har skjedd i den konkrete saken. Denne typen påvirkning fra fagdommere når det gjelder vurdering av bevis kan dermed bidra til flere treffsikre avgjørelser når det gjelder bevismessig forsvarlige avgjørelser.

Kolflaath trekker frem en annen form for påvirkning som han oppfatter som illegitim, der fagdommeren utelukkende presenterer meddommerne for et alternativ. Han fant tilfeller der det var dissens om skyldspørsmålet i domskonferansen, og rettens leder likevel skrev et domsutkast uten dissens, slik at meddommerne utelukkende ble presentert for ett alternativ. I disse tilfellene var det eksempler på at meddommere som hadde vært uenig i resultatet, ombestemte seg da de fikk lese domsutkastet dagen etter.⁶¹ Slik påvirkning kan føre til færre treffsikre kjennelser når det gjelder samsvar med den allmenne rettsfølelse ettersom avgjørelsen baseres på fagdommerens subjektive oppfatning, og ikke på meddommerens oppfatning.

---

⁶⁰ Kolflaath 2013 s. 223

⁶¹ Samme sted s. 248

Annen påvirkning jeg vurderer som illegitim er de tilfellene der fagdommeren har gitt klart uttrykk for sitt syn på skyldspørsmålet allerede i innledningen, før meddommerne har hatt mulighet til å uttale seg. En ser eksempler på slik påvirkning både hos Kolflaath og Langbach⁶² Sterke fagdommeroppfatninger i innledningen kan være uheldig, særlig i lys av at Kolflaath observerte at en del meddommere oppfattet fagdommernes standpunkt som mer riktig, og fagdommernes resonnement som mer fornuftig.⁶³ Denne oppfatningen samsvarer med Bøhn sin oppfatning.⁶⁴ Kolflaath skriver avslutningsvis at han sitter igjen med et

”... klart inntrykk av at fagdommernes tilstedeværelse under domskonferansen har gjort det lettere for en del meddommere å domfelle i de tilfellene hvor fagdommere selv gikk inn for dette”.⁶⁵

Denne typen påvirkning fra fagdommere vil kunne føre til færre treffsikre avgjørelser når det gjelder samsvar med den allmenne rettsfølelse.

Kolflaaths empiri tilsier at illegitime grunner til å frifinne ble påpekt langt oftere enn illegitime grunner til å domfelle.⁶⁶ Fagdommere bør ikke bevisst la være å kommentere illegitime argumenter som støtter opp under fagdommerens syn. Hvis illegitime argumenter bare påpekes når fagdommer er uenig i resultatet, kan en tenke seg at en oppnår færre treffsikre avgjørelser. Det en i så fall oppnår, er avgjørelser som er i tråd med fagdommerens oppfatning, men som muligens ikke er treffsikre i henhold til faktum og den allmenne rettsfølelse.

Konklusjonen er at fagdommerpåvirkning kan være legitim, og bidra til flere treffsikre avgjørelser når det gjelder å sørge for juridisk forsvarlighet. Fagdommere kan dessuten ved å påvirke meddommere bidra til bevismessig forsvarlige avgjørelser ved å legge til rette for kritisk diskusjon. Med sin autoritet og fagkunnskap kan fagdommere korrigere meddommere som bruker irrelevante argumenter ved diskusjonen rundt skyld eller oppklare og forklare misforståelse av materielle rettsregler. Det kan dessverre virke som illegitime grunner til å

---

⁶² Se punkt 5.2 s, 23 og 24

⁶³ Kolflaath, 2013 s. 255

⁶⁴ Se punkt 5.1 s. side 18

⁶⁵ Kolflaath 2013 s. 256

⁶⁶ Samme sted s. 253

domfelle blir påpekt sjeldnere enn illegitime grunner til å frifinne, som i seg selv er illegitimt. Fagdommere kan påvirke meddommere på en illegitim måte hvis de i for stor grad styrer diskusjonen i den retning de selv ønsker. Slik påvirkning vil føre til færre treffsikre avgjørelser hvis avgjørelsene utelukkende baseres på fagdommerens subjektive oppfatning, og ikke baseres på en diskusjon mellom alle meddommerne og fagdommerne.

6 Stemmegivning

6.1 Årsaker til at fagdommere og meddommere stemmer forskjellig.

Når det gjelder å bidra til kvalitet og treffsikre avgjørelser, har det ifølge lagrettetutvalget blitt hevdet at meddommere kan tilføre domstolen erfaring og innsikt på områder som fagdommere ikke har.⁶⁷ Enkelte undersøkelser tyder på at lekfolk frifinner oftere enn fagdommere.⁶⁸ De empiriske undersøkelsene jeg har foretatt, lagt ved som vedlegg, viser at fagdommere og meddommere stemmer forskjellig når retten settes som meddomsrett. Undersøkelsene viser videre at tilsidesettelser skjer oftere ved enkelte straffesakstyper og oftere ved nei-kjennelser. Jeg vil derfor undersøke hvorfor fagdommere og meddommere stemmer forskjellig. Først vil jeg drøfte om det er forskjeller i hva slags beviskrav henholdsvis fagdommere og meddommere stiller. Jeg vil deretter vurdere om det er andre faktorer enn beviskravet som medfører at fagdommere og meddommere stemmer forskjellig. Denne forskjellen mellom fagdommere og meddommere er sentral for målet om treffsikre avgjørelser, da endringen som tidligere nevnt innebærer færre lekfolk i strafferettspleien, og forrige kapittel viste at fagdommere får større mulighet til fagdommerpåvirkning.

6.2 Forskjeller i beviskravet mellom fagdommere og lekfolk.

Det første spørsmålet er om det er forskjell på hva slags beviskrav henholdsvis fagdommere og lekfolk stiller.

Et sentralt poeng som er blitt fremhevet i kritikken av å fjerne lagretteordningen, har vært en antakelse om at fagdommere har en lavere bevisterskel enn meddommere. Dette vil ifølge forsvarergruppen medføre dårligere rettssikkerhet for tiltalte.⁶⁹ Det antas her at forsvarergruppen har siktet til hensynet til bevismessig forsvarlige avgjørelser, for å sikre at uskyldige ikke blir dømt.

---

⁶⁷ Se mer om dette i NOU 2011:13 s. 83 spalte 2

⁶⁸ Sulland 2014 s. 56 spalte 2 og Bøhn 2009 s. 21 spalte 2

⁶⁹ Hentet fra Foss 2015

Sulland hevder at

”lagretten håndhever et strengere, og dermed riktigere, beviskrav enn fagdommerne ... [o]gså når fagdommerne sitter sammen med to legdommere i tingretten, ser vi stadig at bevisterskelen er lavere enn når samme sak behandles for lagrette etter anke”.⁷⁰

Det samlede juryutvalget drøftet problemstillingen i NOU 2011:13. Ifølge juryutvalget har det vært hevdet av enkelte at fagdommere stiller et lavere beviskrav, og kan ha opparbeidet seg større toleranse for å dømme tiltalte, enn det lekfolk har. Det sentrale momentet som det strides om ifølge juryutvalget er kriteriet ”rimelig tvil”. Kriteriet er en avveiningsnorm som anvendes der en ikke er absolutt overbevist. Det må vurderes hvorvidt tvilen er tilstrekkelig til å frifinne, eller ”om det er forsvarlig å sette usikkerheten ut av betraktning som urimelig eller ”teoretisk” som er et vanligere uttrykk”.⁷¹ Spørsmålet er om dette kriteriet forstås på samme måte hos lekfolk som deltar i strafferettspleien som hos fagdommere.

Strandberg hevder at en har ”en viss empirisk støtte både i noen spørreundersøkelser og særlig i enkelte dissensstudier” for at meddommere oftere vil frifinne enn det fagdommere vil.⁷² Juryutvalgets undersøkelser tyder dermed på at lekfolk stiller et strengere beviskrav enn fagdommere, forutsatt at det er beviskravet som er avgjørende for stemmegivningen.⁷³

Lagmann Bøhn mener også at mye tyder på at fagdommere stiller et lavere beviskrav enn det lekfolk gjør når de sitter i lagrette eller i meddomsrett. Han bygger dette standpunktet på at

”... 70-90 prosent av tilsidesettelsene gjennom årene gjelder lagrettens ”nei”, ikke dens ”ja”, og på noe mer usikre opplysninger fra Riksadvokaten som tilsier at ”lagretten i en god del tilfeller frifinner i saker der tingretten har domfelt”.⁷⁴

Nygaard har undersøkt lagrettemedlemmers oppfatning av bevis, og fant at disse var svært sprikende. Han gjennomførte intervjuer med 117 lagrettemedlemmer etter en nettopp avsluttet lagrettesak, og spurte blant annet om overbevisning og tvil. Når det gjaldt begrepet ”overbevisning” hadde rundt 20 informanter et overbevisningskrav på 100 %, omtrent 35 informanter hadde mer skjønnspregede holdninger til begrepet, mens andre informanter hadde

---

⁷⁰ Sulland 2014 s. 56 spalte 2

⁷¹ NOU 2011: 13 side 95 spalte 2

⁷² Samme sted side 95 spalte 2

⁷³ Se diskusjon i punkt 6.3

⁷⁴ Bøhn 2009 s. 21 spalte 2

et overbevisningskrav på ca. 70 %. Når det gjaldt kriteriet ”rimelig tvil” stilte omlag 20 informanter et strengt krav der de ikke kunne være i den minste tvil.⁷⁵ En gruppe på 8 informanter hadde en oppfatning av at det ikke kunne være ”en oppkonstruert tvil”.⁷⁶ Nygards undersøkelser tyder på at mange lekdommere stiller et svært strengt beviskrav.

Nygard innrømmer i sitt metodekapittel at enkelte av spørsmålene han har stilt kan ha virket ledende.⁷⁷ Strandberg har stilt spørsmål ved hvordan Nygards undersøkelse er gjennomført, fordi spørsmålene han har stilt åpner for mange tolkninger.⁷⁸ Det fremstår ifølge Strandberg som uklart hvorvidt Nygard spør hva slags beviskrav lekdommerne faktisk har brukt, hva de mener bør gjelde eller hva de tror er beviskravet. Juryutvalget drøfter Nygards undersøkelser med bakgrunn i Strandbergs oversikt over empirisk forskning. Ifølge juryutvalget kan det være relevant å få frem at det er ”... nokså vanlig å utlegge beviskravet slik at man også må føle seg overbevist for å dømme”. Det er et poeng at det vil være forskjeller innad i en meddommergruppe, slik at ikke alle innad i gruppen vil anse noe bevist på samme tid.⁷⁹ Resultatet av Nygards undersøkelser er dermed mer diskutabelt.

Hvorvidt lekfolk- og fagdommere opererer med forskjellig beviskrav, har videre blitt undersøkt ved Psykologisk institutt i Oslo, og funnene fra disse empiriske studier er gjengitt i artikkelen ’Utover rimelig tvil’.⁸⁰ Artikkelforfatterne bygger på tre ulike måter å uttrykke overbevisning om skyld; verbalt, numerisk og ved faktisk handling.⁸¹ Undersøkelsene fokuserer på numerisk overbevisning og overbevisning ved faktisk handling.⁸² Artikkelen baserer seg på en lang serie norske studier av mer enn 1100 personer mellom 20 til 70 år. Studiene undersøkte beviskravet hos lekfolk individuelt, lekfolk som rådslo i lagrette og dommere individuelt. Deltakerne ble vist en fem-minutters video av en fornærmet eller mistenkt som forklarte seg om en voldtektsanklage i et avhør hos politiet. Deltakerne skulle deretter angi tiltaltes troverdighet, anslå hvor sannsynlig det var at personen var skyldig og til

---

⁷⁵ Nygard 2009 s. 108

⁷⁶ Se samme sted s. 109

⁷⁷ Strandberg 2013 s. 243 kolonne 2

⁷⁸ Se samme sted s. 243 kolonne 2

⁷⁹ Se NOU 2011:13 s. 95 kolonne 2

⁸⁰ Magnussen m.fl. 2014 s. 384-396

⁸¹ Samme sted s. 385

⁸² Samme sted s. 386

slutt angi hva de trodde de ville stemt i en reell rettssak.⁸³ For å kvalitetssikre undersøkelsene forsøkte en å variere flere faktorer ved testene, blant annet den emosjonelle tonen.⁸⁴

Artikkelforfatterne konkluderte med at fagdommeres beviskrav ligger på nærmere 90 %, mens lekfolks subjektive kriterium for vurdering av skyld synes å ligge på 60 %.⁸⁵ Når lekfolk avgjør skyld etter gruppediskusjoner med andre lekfolk ligger kriteriet derimot på 70 % og oppover.⁸⁶ Lekfolk hadde en subjektiv oppfatning av bevis som var mye lavere enn hos fagdommerne, og dette måtte anses å representere det beviskrav som faktisk legges til grunn av lekfolk i Norge i rettssaker ifølge artikkelforfatterne. Videre ble det hevdet at ”vi ikke uten videre kan forutsette at personer som rekrutteres til rettslig tjeneste forstår sannsynlighetsvurderinger og hva som ligger i de tallmessige vurderingene”. Det er derfor behov for en forståelse for hva ”utover rimelig tvil innebærer”, og forfatterne var usikre på i hvor stor grad slike rettsbelæringer har effekt.⁸⁷ Undersøkelsene tyder dermed på at fagdommerne stiller et strengere beviskrav enn lekfolk.

Det kan innvendes mot disse resultatene, slik det gjøres i artikkelen, at det er uklart hvorvidt dette strenge beviskravet blir opprettholdt i praksis. Med tanke på antall tilsidesettelser av lagrettekjennelser i lagmannsretten i dag,⁸⁸ er dette usikkert. Dommerne som deltok i undersøkelsen visste hva som teoretisk sett forventes av dommerne hva gjelder skyldkravet, hvilket kan ha påvirket hvordan de besvarte undersøkelsene. Resultatet av undersøkelsene gjennomført av Magnussen m.fl. gir derfor ikke noe sikkert svar på om fagdommerne stiller strengere beviskrav enn lekdommerne.

Spørsmålet en stiller seg etter å ha lest disse resultatene er likevel hvorfor Magnussen m.fl. undersøkelser viser motsatt resultat av annen empiri.⁸⁹ Artikkelforfatterne forklarer forskjellen ved at lekpersoner som regel sitter i gruppe og diskuterer saken, og ikke alene foran en videoskjerm. Når en har 10 lekpersoner i samme rom, med ulike beviskrav, vil

---

⁸³ Magnussen m.fl. 2014 side 390

⁸⁴ Samme sted s. 390-391

⁸⁵ Samme sted s. 393

⁸⁶ Samme sted s. 394

⁸⁷ Samme sted s. 395

⁸⁸ Bøhn, Anders, 2009 s. 21 kolonne 1, samt antall tilsidesettelser i mine undersøkelser i punkt 6.3 s. 37

⁸⁹ Se blant annet tallene i Sulland 2014 s. 56 og tallene i Nygard 2009 som er referert til i punkt 6.2 s. 32

resultatet av en avstemning vanskelig kunne avspeile den enkelte lekpersons subjektive oppfatning av beviskravet.⁹⁰

Undersøkelsene ved Psykologisk institutt i Oslo har blitt kritisert, blant annet av Leif Petter Olaussen i Tidsskrift for Rettsvitenskap.⁹¹ Olaussens kanskje viktigste kritikk er at dette dreier seg om en enkeltstående studie, som han mener alltid vil være beheftet med usikkerhet.⁹² Studien er den første, og eneste, norske studien på sitt felt, og Olaussen mener at forskerne burde vært mer varsomme med å trekke såpass uforbeholdne konklusjoner.⁹³ Annen kritikk som rettes av Olaussen er blant annet at studiene ikke er fullstendig beskrevet og at studiene avviker fra virkeligheten i norske rettssaler.⁹⁴ Videre skriver Olaussen at lekfolket som deltok i studiene ikke er representative for de lekfolk som deltar i norsk rettspleie og at resultatenes tydelige avvik fra praksis ikke er kommentert. Med det tydelige avviket fra rettspraksis sikter Olaussen til at lekdommere stemmer for frifinnelse oftere enn fagdommere⁹⁵

Magnussen m.fl. svarte direkte på kritikken fra Olaussen i Tidsskrift for Rettsvitenskap, og deres hovedforsvar mot kritikken var at mye av den manglende informasjonen som Olaussen lette etter var å finne i de internasjonalt publiserte artiklene som studien hentet sitt materiale fra.⁹⁶ Magnussen m.fl. besvarte Olaussens kritikk av at studien var enkeltstående ved å vise til at til tross for at studiet bare var gjennomført en gang, bygget konklusjonene på resultater fra 964 deltakere fordelt på 6 ulike studier. Disse studiene hadde mindre metodologiske variasjoner der det ikke var mulig å påvise systematiske variasjoner.⁹⁷ Avviket fra virkeligheten i norske rettssaler ble forsvart med å henvise til at siktemålet bak undersøkelsen ikke var å gjenskape en fullstendig rettsak, men å finne ut hvor sikre lekfolk måtte være på tiltaltes skyld for å kunne domfelle.⁹⁸ Det samme ble argumentert med for å forsvare at lekfolk som deltok ikke var representative. Magnussen m.fl. la vekt på at det interessante var at ”... et flertall i alle grupper: Studenter, voksne, eldre og ... politietterforskere var villige til å

---

⁹⁰ Magnussen m.fl. 2014 s. 394

⁹¹ Olaussen 2016

⁹² Samme sted s. 74

⁹³ Samme sted s. 81 og side 74

⁹⁴ Samme sted s. 75-76 samt s. 78

⁹⁵ Samme sted s. 80, samme sted s. 81

⁹⁶ Magnussen m.fl 2016 s. 302

⁹⁷ Samme sted s. 303

⁹⁸ Samme sted s. 304

stemme for domfellelse når deres egen sannsynlighetsvurdering bikket over 60 %”.⁹⁹

Magnussen m.fl. sitt hovedforsvar av sin egen undersøkelse var likevel at det er ”beslutnings- og vurderingsprosessene” som må være like ”virkeligheten”, ikke er situasjonene.¹⁰⁰

Empirien er sprikende, særlig dersom en sammenligner undersøkelsene foretatt av henholdsvis Nygard og Magnussen m.fl.. Nygard sine undersøkelser gjaldt imidlertid utelukkende lekfolk i gruppe, i motsetning til undersøkelsene til Magnussen m.fl. som også gjaldt lekfolk individuelt. Det kan tenkes at det er forskjell på hva dommere og lekfolk vil oppgi som korrekt beviskrav, og hva de vil operere med i praksis. Magnussen m.fl. skriver om forskjellen på teori og praksis for dommere i sin artikkel.¹⁰¹ Det kan ikke utelukkes at tilsvarende gjelder for lekfolk.

Magasinet Rett på sak gjennomførte i 2006 en undersøkelse som fremhevet at det ikke går noe skarpt skille mellom fagdommere og meddommere når tilsidesatte lagretteavgjørelser behandles på nytt av meddomsrett. Som regel ender disse sakene med domfellelse når de på nytt behandles¹⁰² Det kan tenkes at disse funnene har sammenheng med fagdommerpåvirkning som nevnt i kapittel 5. Undersøkelsen tyder på at fagdommerne ikke voterte strengere enn meddommerne. Istedenfor voterte en større andel meddommere enn fagdommere til skade for tiltalte ved ny behandling.¹⁰³ Rett på sak sine undersøkelser tyder derfor på at lekfolk stiller et strengere beviskrav enn fagdommere.

De empiriske undersøkelsene som er trukket frem over, og kritikken av disse, innebærer at det ikke kan legges til grunn uforbeholdent at lekfolk stiller et strengere beviskrav enn fagdommere. Enkelte undersøkelser av hva slags beviskrav lekfolk selv oppfatter at de stiller tyder på at de mener beviskravet bør ligge høyt. Andre undersøkelser av hva lekfolk oppfatter som tilstrekkelig for å dømme tyder på motsatt resultat.¹⁰⁴ Empirien viser sprikende funn, men det er likevel slik at meddommere oftere frifinner enn fagdommere som forklart innledningsvis i dette kapittelet. Spørsmålet videre er hva som forklarer et slikt funn, og hva slags betydning det har for å oppnå bevismessig treffsikre rettsavgjørelser.

---

⁹⁹ Magnussen m.fl 2016 s. 304-305

¹⁰⁰ Samme sted s. 305

¹⁰¹ Magnussen m.fl. 2014, s. 393

¹⁰² Domstoladministrasjonen 2007

¹⁰³ Domstoladministrasjonen, 2007

¹⁰⁴ Dersom en sammenligner Nygard med Magnussen m.fl.

6.3 Faktorer som medfører at fagdommere og meddommere stemmer forskjellig

Spørsmålet er hvorfor meddommere oftere frifinner enn fagdommere, og betydningen dette vil få for målet om å oppnå flere treffsikre avgjørelser ved den nye endringen.

Ifølge juryutvalget kan det tenkes at fagdommere tolker eller vektlegger informasjon annerledes enn meddommere. Det kan videre tenkes at de har en annen erfaring med vitner og er mer tilbøyelige til å tro på barnets forklaring for eksempel i overgrepssaker.¹⁰⁵

Trygve Lange-Nielsen hevder at "[f]agdommerne vil i sum [være] lett ... for 'establishment-orienterte'. Lagrettens medlemmer har en bredere innfallsvinkel og ofte en litt annen rettsfølelse".¹⁰⁶

Ifølge Strandberg tilsier vitnepsykologiske undersøkelser at "verken fagdommere eller lekdommere har god kunnskap om hva som er reelle faktorer for løgn og sannhet". Nyere studier tilsier at "fagdommere er noe bedre enn lekdommere på å skille mellom relevante og irrelevante faktorer [men at] forskjellene ser ut til å bli mindre når lekdommere fatter beslutninger i fellesskap".¹⁰⁷

For å undersøke hvorfor fagdommere og meddommere stemmer forskjellig, er det nyttig å analysere de lagrettekjennelsene som har blitt tilsidesatt av fagdommerne. Lagretteutvalget så på et utvalg saker fra perioden 2006-2010. Av de 19 fellende lagrettekjennelsene som ble tilsidesatt av fagdommere i denne perioden ble seks av sakene henlagt, åtte endte med frifinnelse og de siste åtte med domfellelse da de ble behandlet på nytt. Enda høyere er tallet for tilsidesettelse av frifinnende kjennelser, dette var ifølge juryutvalget tilfelle i 41 saker. Ved ny behandling med meddomsrett ble 32 av disse domfelt, og 9 frifunnet på nytt.

---

¹⁰⁵ Se mer om denne diskusjonen i NOU 2011:13 s. 95 spalte 1

¹⁰⁶ Sulland 2014 s. 56 spalte 3

¹⁰⁷ NOU 2011:13 s. 95 spalte 2

Jeg har foretatt egne empiriske undersøkelser av fagdommernes tilsidesettelser av lagrettekjennelser ved å undersøke rettspraksis knyttet til strpl. §§ 376 a, tilsidesatte nei-kjennelser og 376 c, tilsidesatte ja-kjennelser.⁴⁹ Jeg har valgt å undersøke perioden etter 2010, ettersom juryutvalget undersøkte perioden 2006-2010. Valget om å gjennomføre en lignende undersøkelse som den juryutvalget gjennomførte ble tatt fordi jeg mener den er godt egnet til å illustrere forskjellen på hvordan meddommere og fagdommere stemmer, samt at den er etterprøvable. Jeg ønsket dessuten å se på perioden etter den juryutvalget så på, for å oppdatere de empiriske funnene. Dersom en ser bort ifra sakene for Høyesterett, de sivile- og ubegrunnede saker, samt sakene for gjenopptakelseskommissjonen, viser tallene her at fagdommerne har tilsidesatt og behandlet på nytt totalt 97 saker. Fagdommerne tilsidesatte i perioden 63 nei-kjennelser og 34 ja-kjennelser.¹⁰⁸ Undersøkelsene viser at fagdommere tilsidesatte nesten dobbelt så mange nei-kjennelser som ja-kjennelser i perioden jeg undersøkte. En annet sentralt funn ved mine undersøkelser er at forskjellen mellom meddommere og fagdommere blir mindre ved meddomsrett. Det var bare dissens om skyldspørsmålet i 29 tilfeller. Denne dissensen vil jeg komme tilbake til.

En mulig svakhet ved mine egne undersøkelser er at tallene kan endre seg hvis flere dommer tilsidesettes i 2016. Denne feilmarginen kan minimeres dersom en ser bort i fra de 11 kjennelsene som er tilsidesatt i 2016. Jeg vil påpeke dette der det er relevant.

Ifølge juryutvalget skyldtes de fleste tilsidesettelser i sakene de undersøkte bevisgrunner, og ”over halvparten av de tilsidesatte nei-kjennelsene gjaldt seksuallovbrudd”.¹⁰⁹ Blant de 97 sakene jeg telte gjaldt 40 av kjennelsene seksuallovbrudd, det vil si nesten halvparten. Voldslovbrudd og narkotikalovbrudd utgjorde henholdsvis 17 og 29 av tilfellene. De resterende kjennelsene som ble tilsidesatt gjaldt falsk anmeldelse, motarbeidelse av rettssystemet, ran, menneskehandel, trusler, tyveri, ildspåsettelse og terror. Blant de 11 kjennelsene fra 2016 gjaldt fem seksuallovbrudd, fire narkotikalovbrudd og de to siste kjennelsene gjaldt voldslovbrudd. Forholdstallet mellom de ulike lovbruddene er med andre ord tilsvarende som for perioden totalt, og den mulige svakheten ved mindre undersøkelser slår ikke inn her.

---

¹⁰⁸ Se tabell 1 for strpl. § 376 a og tabell 2 for strpl. § 376 c

¹⁰⁹ NOU 2011:13 s. 96 spalte 1

Aftenposten har sett på tall over fagdommeres tilsidesettelser av lagretters kjennelser i lagmannsretten, og fant at tilsidesettelsene hadde økt fra ca. 10 i året i 2005 til 2010 til 19 og 23 tilsidesettelser i året i 2011 og 2012, og at dette var saker der fagdommerne mente de visste bedre enn lagretten. 70-80 % av sakene som Aftenposten undersøkte var saker der lagretten hadde avsagt frifinnende kjennelse, men fagdommerne fant at tiltalte utvilsomt var skyldig.¹¹⁰ Aftenpostens statistikk er tilsvarende som den Anders Bøhn la frem i Rett på sak i 2009, da han påpekte at 70-90 % av fagdommernes tilsidesettelser gjennom årene gjaldt lagrettens ”nei”, og ikke lagrettens ”ja”.¹¹¹ Tallene som Sulland og Bøhn legger frem er noe høyere enn mine funn, der omlag 65 % av tilsidesettelsene gjaldt lagrettens ”nei”.

Jeg har undersøkt forskjellen på hvordan fagdommere og meddommere stemmer i sakene som har blitt tilsidesatt når disse sakene på nytt settes som meddomsrett. Det var dissens om skyldspørsmålet i 29 tilfeller, dissens om utmåling i fem tilfeller og dissens om både skyldspørsmålet og utmåling i to tilfeller når de tilsidesatte kjennelsene ble behandlet på nytt ved meddomsrett. Selv om utmåling ikke er direkte relevant for problemstillingen, har jeg tatt det med, for å vise det totale antallet dissens ved avgjørelsene. Avgjørelsene var enstemmige i de aller fleste tilfellene, og dissensen mellom fagdommerne og meddommerne dreide seg oftere om skyldspørsmålet enn om utmåling. I de 34 sakene der det var dissens, enten om skyld- eller utmålingsspørsmålet, var det en eller flere meddommere som var uenige med fagdommerne.

Ifølge juryutvalget må det bemerkes at det er flere vanskeligheter ved å direkte sammenligne første behandling i lagmannsretten der retten settes som lagrette med ny behandling der retten settes som meddomsrett. Dette fordi det er

”umulig å gjennomføre en fullstendig identisk hovedforhandling, siden bevisene kan ha endret seg og bli presentert på en annen måte, og fordi den opprinnelige tilsidesettelsen kan ha hatt en psykologisk effekt på dommerne ved bevisvurderingen”.¹¹²

Dette gjør at funnene, om at meddomsretten stemmer annerledes enn lagretten gjorde da saken behandles på nytt, må tas med viss forbehold.

---

¹¹⁰ Sitater og tall hentet fra Sulland 2014 s. 56 spalte 2

¹¹¹ Bøhn 2009 s. 21 spalte 1

¹¹² NOU 2011:13 s. 96 spalte 1

Det er flere kjennetegn ved seksuallovbrudd, som var høyest representert blant de tilsidesatte kjennelsene. For det første står retten ofte ovenfor en smal bevissituasjon, hvilket medfører at bevisene i hovedsak ikke er så mye mer enn troverdighetsvurderinger etter vitneavhør. Retten vil ofte ha lite fysiske bevis, i motsetning til ved for eksempel saker som gjelder drap, der en ofte vil ha undersøkelser av både offeret og drapsvåpenet som fysiske bevis. Unntaket vil være overfallsvoldtekt, der en oftere vil ha fysiske bevis. Blant de 40 seksuallovbruddene jeg undersøkte gjaldt bare 2 overfallsvoldtekter. Unntaket har dermed lite betydning for de empiriske funnene. Siden seksuallovbrudd var høyest representert blandt de tilsidesatte kjennelsene er det en tendens til at fagdommere og lekfolk dømmer forskjellig når det er en smal bevissituasjon. Erfaring med håndtering av saker med smal bevissituasjon kan derfor være en av årsakene til at fagdommere og lekfolk dømmer forskjellig.

Et annet kjennetegn ved seksuallovbrudd er at disse kan være spesielt følelsesladede, som kan være utfordrende for lekfolk.¹¹³ Dersom en har et påstått offer på vitnebenken som forklarer seg på en svært følelsesladet måte, og en tilsvarende fortvilet påstått gjerningsperson som ikke forstår hvorfor han eller hun er tiltalt, kan det være krevende for lekdommeren å vurdere skyld. Det kan tenkes at den som deltar som meddommer, har tidligere erfaring med seksuallovbrudd, enten selv eller i nær omgangskrets. En meddommer med tidligere erfaring med seksuallovbrudd kan tenkes å trekke inn utenforliggende hensyn når han eller hun avgjør skyldspørsmålet. Fagdommere som deltar i rettssaker daglig og som er vant til å møte emosjonelle vitner lar seg muligens påvirke av disse i mindre grad. Erfaring med emosjonelle saker kan derfor være en av årsakene til at fagdommere og lekfolk dømmer forskjellig.

Funnene mine viste videre at flere lagrettekjennelser om narkotikalovbrudd var tilsidesatt av fagdommerne. Det som kjennetegner narkotikalovbruddene er at problemet er økende, og lekdommerne kan å ha mange ulike tanker rundt fengselsstraff for denne typen lovbrudd.¹¹⁴ Det kan derfor tenkes at flere lekfolk kvier seg for å dømme tiltalte i disse sakene fordi de er uenige med lovgiver i at det i det hele tatt er ulovlig. Det kan tenkes at lekfolk kvier seg for å dømme tiltalte i disse sakene fordi de synes synd på tiltalte eller fordi de er redde for å ødelegge tiltaltes liv ved å idømme fengselsstraff. På den annen side gjelder sakene jeg har

---

¹¹³ Qvale og Henriksen 2000 s. 8

¹¹⁴ Samme sted s. 8 og s. 41

undersøkt saker med strafferamme på over 6 år, og narkotikasaker med slik strafferamme vil ofte være saker om smugling eller annen grov narkotikakriminalitet. Det er derfor mindre trolig at lekfolk synes synd på tiltalte i disse sakene.

Flere lagrettekjennelser om voldslovbrudd ble tilsidesatt av fagdommerne. Det første som kjennetegner denne typen saker er at det ofte er påstand mot påstand mellom tiltalte og det påståtte offeret. Det andre som kjennetegner voldslovbrudd er at det kan være vanskelig å skille ut fakta.¹¹⁵ Det kan tenkes at lekfolk kvier seg for å dømme tiltalte uten konkrete bevis. Det kan være vanskelig for lekfolk å avgjøre hvem som tok initiativ til volden, om det var fremprovosert eller lignende.

Bruken av utenforliggende hensyn i domskonferansen har videre blitt påpekt av Kolflaath. Han trekker blant annet frem et eksempel på en meddommer som i en sak uttalte seg negativt om påtalemyndigheten. Kolflaath trekker frem eksempler på meddommere som ønsker å gi tiltalte en håndsrekning slik at han ikke får rullebladet sitt ødelagt og en meddommer som sier seg uenig i regelen om fingering av forsett. Et siste eksempel som trekkes frem er en meddommer som mener fagdommere er opptatt av fornuft og logikk, i motsetning til meddommere som er opptatt av følelser.¹¹⁶ Bruken av denne typen argumenter ved drøftingen av skyldspørsmålet kan være tause grunner til å frifinne, og ha vel så stor betydning for avgjørelsen av skyldspørsmålet, som graden av bevis som foreligger eller hvilket beviskrav som stilles.

Tilsvarende eksempler fant Qvale og Henriksen, da de etter sine intervjuer med meddommere, oppdaget at ingen meddommere kjente til begrepet ”juridisk metode”, og at dette er negativt fordi det innebærer at lekfolk som deltar i strafferettspleien ikke kjenner til hvilke momenter som er relevante for straffutmålingen.¹¹⁷ Empirien viste at bare halvparten av meddommerne klarte å skille mellom skyld- og straffespørsmålet.¹¹⁸ Qvale og Henriksen foretok sine undersøkelser for 17 år siden, men Kolflaath fant tilsvarende eksempler på at meddommere manglet kunnskap om de aktuelle rettsreglene.¹¹⁹ Det er derfor utvilsomt at lekfolk fremdeles

---

¹¹⁵ Qvale og Henriksen 2000 s. 8

¹¹⁶ Kolflaath 2013 s. 258-259

¹¹⁷ Qvale og Henriksen 2000 s. 45-46

¹¹⁸ Samme sted s. 51

¹¹⁹ Se punkt 5.3 s. 26

mangler kunnskap om materielle rettsregler, og at dette kan være av betydning for avgjørelsen av skyldspørsmålet.

Det er flere årsaker til at meddommere oftere frifinner enn fagdommere. For det første viser undersøkelser at de fleste tilsidesettelser skyldes bevisgrunner, og at seksuallovbrudd, narkotikalovbrudd og voldslovbrudd er overrepresentert. Den ofte smale bevissituasjonen, og den emosjonelle siden ved disse sakene kan som tidligere nevnt være to av årsakene til at meddommere oftere frifinner. Samtidig kan det tenkes at meddommere trekker inn oppfatninger av hvorvidt handlingene skal være straffbare, og andre utenforliggende hensyn oftere enn fagdommere, ved vurderingen av skyldkravet. Dette underbygges av at flere meddommere har vanskeligheter med å skille mellom skyldspørsmålet og straffutmålingsspørsmålet. På den annen side viste mine empiriske funn at det var dissens i relativt få saker. Empirien viser at forskjellen mellom meddommere og fagdommere muligens ikke er like stor når de diskuterer i meddomsrett.

Når det gjelder betydningen dette vil få for målet om å oppnå flere treffsikre avgjørelser ved den nye endringen, er det flere poenger å trekke frem. Endringen vil kunne bidra til flere juridisk forsvarlige og bevismessig forsvarlige avgjørelser. Som tidligere nevnt kan fagdommere påpeke bruken av utenforliggende argumenter ved avgjørelsen av skyldspørsmålet, og forklare materielle rettsregler for meddommerne. Samtidig er det uklart hva dette vil ha og si for treffsikkerhet med hensyn til avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse. Hvis lekfolk har kviet seg for å dømme tiltalte i tilfeller med smal bevissituasjon, og fagdommerne ved endringen påvirker meddommerne til å dømme tiltalte til tross for at dette strider mot deres subjektive oppfatning, får en avgjørelser som ligger langt fra den allmenne rettsfølelse.

7. Avslutning

Temaet for masteroppgaven har vært hvorvidt endringene ved Prop.70 L (2016-2017) kan bidra til flere treffsikre avgjørelser av skyldspørsmålet i lagmannsretten.

Ettersom ordningen enda ikke er innført, er ikke alle konsekvenser av endringen klare. Det er likevel enkelte konsekvenser det er mulig å forutse.

Til tross for at det ikke er grunnlag for å hevde at det ikke gis begrunnelse overhodet i dag, vil den nye ordningen med høyere krav til begrunnelse bidra til etterprøvbare og overprøvbare i større grad. Det er sammenheng mellom etterprøvbare og overprøvbare og treffsikre avgjørelser, da begrunnelse medfører gjennomsiktighet i strafferettspleien og gir ankemuligheter. Begrunnelse bidrar dessuten til å sikre at avgjørelsene er rasjonelle og legitime. Etterprøvbare og overprøvbare ivaretas bedre som følge av mer utfyllende begrunnelser og fordi dommerne alltid må skrive seg gjennom og teste sine egne resonneringer. Når det i tillegg gis informasjon om dissens eller enstemmighet vil dette kunne bidra til avgjørelser som i større grad samsvarer med den allmenne rettsfølelse.

Økt grad av fagdommerpåvirkning er en uunngåelig konsekvens av den nye ordningen, men en må sondre mellom legitim og illegitim fagdommerpåvirkning. Legitim fagdommerpåvirkning kan bidra til flere treffsikre avgjørelser, ved å rettlede meddommere som deltar og ved å sørge for en balansert og god diskusjon rundt skyld- og straffespørsmålet. Hensynet til juridisk forsvarlige og bevismessig forsvarlige avgjørelser ivaretas derfor gjennom økt fagdommerpåvirkning. På den annen side vil hensynet til avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse muligens ivaretas dårligere ved den nye endringen. Hensynet kan tenkes å ivaretas dårligere dersom fagdommere i for stor grad styrer diskusjonen. En risikerer da avgjørelser som er i tråd med fagdommerens vilje, og ikke i tråd med viljen til meddommere som deltar.

Bruken av meddommere i strafferettspleien kan bidra til kvalitet og bidra til flere treffsikre avgjørelser med hensyn til juridisk forsvarlige avgjørelser fordi meddommere kan korrigere fagdommeres tendenser og vanetenkning. Bruken av meddommere kan også bidra til kvalitet

og bidra til flere treffsikre avgjørelser med hensyn til juridisk forsvarlige avgjørelser ved å tvinge fagdommere til å forklare jussen på en mer forståelig og oppklarende måte.

Det er ikke noe klart empirisk grunnlag for å fastslå at meddommere stiller høyere krav til bevis enn det fagdommere gjør. Dette innebærer at den nye endringen ikke nødvendigvis bidrar til dårligere treffsikkerhet når det gjelder hensynet til bevismessig forsvarlige avgjørelser. Meddommere frifinner tiltalte oftere enn det fagdommere gjør, men det er mye som tyder på at det er andre årsaker enn beviskravet som ligger bak. Det finnes flere eksempler på at meddommere trekker inn utenforliggende hensyn i diskusjonen av skyldspørsmålet, og kanskje kan fagdommere legitimt påvirke meddommere for å unngå slike argumenter. Når det gjelder treffsikkerhet med hensyn til avgjørelser som samsvarer med den allmenne rettsfølelse kan det tenkes at en oppnår avgjørelser som ligger langt fra den allmenne rettsfølelse, som følge av at meddommere og fagdommere alltid skal rådslå sammen.

Det er likevel mye som tyder på at den nye ordningen i større grad vil være en ordning som bidrar til flere treffsikre avgjørelser, både når det gjelder juss, faktum og den allmenne rettsfølelse. Kanskje kan endringen bidra til en bedre balanse mellom fagdommere og meddommere, da det er nyttig å møte nye oppfatninger for å oppnå nyanserte diskusjoner i rettsmøtet.

8. Referanser

8.1. Lover

Lov av 17. mai 1814	Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven).
Lov av 13. august 1915	Om domstolene (domstolloven).
Lov av 10. februar 1967	Om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).
Lov av 22. mai 1981 nr. 25	Om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).
Lov av 21. mai 1999 nr. 30	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
Lov av 20. mai 2005 nr. 28	Om straff (straffeloven).
Lov av 17. juni 2005 nr. 90	Om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

8.2. Forarbeider

Ot.prp.nr.78 (1992-1993)	Om lov om endringer i straffeprosessloven m.v (to-instansbehandling, anke og lagretteordning).
--------------------------	--

NOU 2002:11	«Dømmes av likemenn» Lekdommere i norske domstoler.
Ot.prp.nr.22 (2008-2009)	Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)
NOU 2011:13	Juryutvalget— Når sant skal skrives.
NOU 2014:10	Skyldevne, sakkyndighet og samfunnsvern
Innst.330 S (2014-2015)	Innstilling fra justiskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Hans Olav Syversen og Olaug V. Bollestad om oppheving av lagretteordningen og erstatte den med meddomsrett.
Prop.70 L (2016-2017)	Endringer i straffeprosessloven mv. (oppheving av lagretteordningen).
Innst. 310 L (2016-2017)	Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeprosessloven mv. (oppheving av juryordningen)

8.3. Rettspraksis

Rt. 2009 s. 750

8.4. Litteratur

- Qvale og Henriksen 2000   ”*Dømmes du av dine likemenn?*” – En studie av meddommerordningen. Oslo, Institutt for Offentlig rett
- Bjørnestad, Vibeke 2004   ”*Lagrettemedlem – på godt og vondt*” - En kvalitativ sosiologisk studie av lagrettemedlemmers erfaringer ved å være sådanne medlem, Masteroppgave ved Sosiologisk Institutt Universitetet i Bergen.
- Andenæs, Johs 2009   ”*Norsk Straffeprosess*”, 4. utgave, Oslo, Universitetsforlaget.
- Nygard, Lars-Jonas 2009   ”*Nærmer vi oss slutten for juryordningen*”, LOV OG RETT, vol. 48, 2, 2009, s. 104–111
- Strandberg, Magne 2011   *VEDLEGG 1 til NOU 2011:13*, Oversikt over empirisk forskning om lekdommere.
- Kolflaath, Eivind 2013   ”*Bevisbedømmelse i praksis*”, Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Magnussen, Svein m. fl. 2014   ”*Utover rimelig tvil*”, Magnussen Svein, førsteamanuensis Eilertsen Dag Erik, professor em. Teigen Karl Halvor, professor Stridbeck Ulf og psykolog Wessel Ellen M, Tidsskrift for Rettsvitenskap, vol 127, 3-4/2014, s.384-396.
- Langbach, Tor 2016   ”*Straffesaksbehandling i tingrettene*”, 2. utgave, Oslo, Gyldendal forlag.

8.5. Artikler:

- Domstoladministrasjonen 2007 ”Skillet går ikke mellom fagdommere og meddommere”,
<http://www.domstoladministrasjonen.no/no/Nyhetsarkiv/2007/Skillet-gar-ikke-mellom-fagdommere-og-meddommere/>, sist oppdatert 23.03.2007, hentet 01.02.2017).
- Domstoladministrasjonen 2007 ”Etiske regler for dommere – utkast fra arbeidsgruppe oppnevnt av Domstoladministrasjonen”,
<https://www.domstol.no/globalassets/upload/da/internett/domstol.no/om-domstolene/utkast-etiske-prinsipper.pdf>, hentet 02.02.2017.
- Den norske Dommerforening 2010
<https://www.domstol.no/globalassets/upload/da/internett/domstol.no/om-domstolene/vedtatte-etiske-prinsipper.pdf>
- Bøhn, Anders 2009 ”Ikke grunnlag for å avskaffe lagretten”, Rett på sak nr. 1, 2009, s. 20-24.
- Sulland, Frode 2014 ”Lagretten er et vern mot justismord”, Dagbladet, publisert 14.06.14.
- Foss, Andreas Bakke 2015
<http://www.aftenposten.no/norge/Stortinget-fjerner-lagretten-fra-rettssalen-40882b.html>, publisert 12.05.15, hentet 09/03-17

Olaussen, Leif Petter 2016

”Holdbart – utover rimelig tvil? Noen kommentarer til en enkeltstudie”,
Tidsskrift for rettsvitenskap, vol. 129,
1/2016 s. 74-82.

Magnussen m.fl 2016

”Urimelig tvil: et tilsvaer” Tidsskrift for
Rettsvitenskap vol. 129, 2-3/2016, s, 301-
306.

9. Tabeller over tilsidesatte kjennelser

Tabellene er inspirert av de undersøkelsene som ble utført i vedlegg 3 i NOU-2011:13.

De tilsidesatte kjennelsene er sortert etter dato.

Referanser med * bak gjelder saker der fagdommerne har tilsidesatt kjennelsen ved enkelte punkter etter strpl. § 376 a, men behandler alle punktene på nytt på grunn av sammenhengen jf. strpl. § 376 c.

Under "Domstol" forstås "A" som Agder lagmannsrett, "B" som Borgarting lagmannsrett, "E" som Eidsivating lagmannsrett, "F" som Frostating lagmannsrett, "G" som Gulating lagmannsrett og "H" som Hålogaland lagmannsrett.

" Domfelt" forstås som domfellelse under ny hovedforhandling.

Under "Stemmeforhold" skal "m" leses som meddommer og "f" leses som fagdommer. "E" leses som enstemmig.

Tabell med oversikt over de tilsidesatte nei-kjennelsene etter strpl. § 376 a.

Nr	År	Referanse	Dato	Domstol	Sakstype	Domfelt	Stemmeforhold
1	2011	LA-2011-144951	09/02-2011	A	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om utmåling (1f og 2m mot 2f og 2m)
2	2011	LB-2011-195305	23/02-2012	B	Narkotikalovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3m mot 1m)
3	2011	LF-2011-117765	03/05-2016	F	Seksuallovbrudd	Ja	E
4	2011	LA-2011-23762	06/05-2012	A	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om utmåling (4m og 1f mot 2f)
5	2011	LG-2011-205405	09/05-2012	G	Seksuallovbrudd	Ja	E
6	2011	LB-2011-129611	04/06-2012	B	Voldslovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 1m mot 3m)

7	2011	LB-2011-177455	27/09-2012	B	Voldslovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 2m mot 2m)
8	2011	LB-2011-62044-2	11/11-2012	B	Narkotikalovbrudd	Ja	E
9	2011	LE-2011-180894	16/01-2013	E	Trusler	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (2f og 4m mot 1f)
10	2011	LB-2011-150268	05/06-2014	B	Narkotikalovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3m mot 1m)
11	2011	LB-2011-153361-2	12/01-2015	B	Voldslovbrudd	Ja	E
12	2012	LB-2012-11890	30/08-2012	B	Voldslovbrudd	Ja	E
13	2012	LG-2012-66482	06/12-2012	G	Voldslovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3m mot 1 m)
14	2012	LB-2012-115073	14/01-2013	B	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3m mot 1 m)
15	2012	LB-2012-53450	18/01-2013	B	Seksuallovbrudd	Frafalt	-
16	2012	LG-2012-39050	15/03-2013	G	Seksuallovbrudd	Ja	E
17	2012	LB-2012-119915	12/04-2013	B	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3 m mot 1 m)
18	2012	LB-2012-116925	14/06-2013	B	Seksuallovbrudd	Ja	E
19	2012	LB-2012-75431	20/06-2013	B	Narkotikalovbrudd	Frafalt	-
20	2012	LG-2012-196992-2	03/10-2013	G	Narkotikalovbrudd	Ja	E
21	2013	LB-2013-22729-1	29/05-2013	B	Narkotikalovbrudd	Ja	E
22	2013	LH-2013-35197	26/06-2013	H	Voldslovbrudd	Ja	E
23	2013	LH-2013-103134	17/10-2013	H	Seksuallovbrudd	Ja	E
25	2013	LB-2013-101188-2	22/11-2013	B	Narkotikalovbrudd	Ja	E
26	2013	LA-2013-	18/02-	A	Narkotikalovbrudd	Ja	E

		104751*	2014				
27	2013	LB-2013-124951	09/04-2014	B	Seksuallovbrudd	Ja	E
28	2013	LG-2013-149268	25/04-2014	G	Seksuallovbrudd	Ja	E
29	2013	LB-2013-18493-2	19/05-2014	B	Voldslovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3m mot 1m)
30	2013	LB-2013-157826	04/06-2014	B	Voldslovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (2f og 3m mot 1f og 1m)
31	2013	LE-2013-114337	22/09-2014	E	Seksuallovbrudd	Ja	E
32	2014	LA-2014-38590	19/06-2014	A	Narkotikalovbrudd	Ja	E
33	2014	LA-2014-62729	16/10-2014	A	Voldslovbrudd	Ja	E
34	2014	LG-2014-53267-1	14/08-2014	G	Tyveri	Ja	E
35	2014	LB-2014-115346	14/11-2014	B	Voldslovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (2f og 4m mot 1f)
36	2014	LB-2014-169782-1	10/12-2014	B	Narkotikalovbrudd	Ja	E
37	2014	LA-2014-38521*	12/12-2014	A	Narkotikalovbrudd	Ja	E
38	2014	LG-2014-106906	18/12-2014	G	Voldslovbrudd	Ja	E
39	2014	LB-2014-67450	22/12-2014	B	Seksuallovbrudd	Nei	Dissens om skyldspørsmålet (2f og 2m mot 1f og 2m) (bestemmende mindretall)
40	2014	LB-2014-13055	07/01-2015	B	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3m mot 1m)
41	2014	LG-2014-53267-2	28/01-2015	G	Seksuallovbrudd	Ja	E
42	2014	LE-2014-119986	02/03-2015	E	Narkotikalovbrudd	Nei	Dissens om skyldspørsmålet (2f og 3m mot

							1f og 1m)
43	2014	LB-2014-169782-2	05/03-2015	B	Narkotikalovbrudd	Ja	E
44	2014	LF-2014-167229	12/06-2015	F	Narkotikalovbrudd	Ja	Dissens som skyldspørsmålet (2f og 2m mot 1f og 2m)
45	2014	LE-2014-101567-2	21/09-2015	E	Seksuallovbrudd	Nei	Dissens om skyldspørsmålet (2f og 4m mot 1f)
46	2014	LB-2014-205054	30/11-2015	B	Falsk anmeldelse	Nei	Dissens om skyldspørsmålet (4m mot 3f)
47	2014	LF-2014-106188-2	26/05-2016	F	Narkotikalovbrudd	Nei	E
48	2015	LA-2015-101956	13/11-2015	A	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f mot 3m mot 1m)
49	2015	LA-2015-102457	11/12-2015	A	Voldslovbrudd	Nei	E
50	2015	LB-2015-27645	17/12-2015	B	Motarbeidelse av rettsvesenet	Nei	E
51	2015	LB-2015-125563	28/06-2016	B	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3m mot 1m)
52	2015	LB-2015-85818	07/07-2016	B	Seksuallovbrudd	Nei	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 1m mot 3m) (kvalifisert flertall manglet)
53	2015	LE-2015-102946	18/04-2016	E	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 2m mot 2m)
54	2015	LH-2015-32561	20/04-2016	H	Seksuallovbrudd	Ja	E
55	2015	LG-2015-58154	27/04-2016	G	Voldslovbrudd	Ja	Dissens om både skyldspørsmålet og utmåling (3f og 2m mot 2m)
56	2015	LG-2015-121228	17/06-2016	G	Seksuallovbrudd	Ja	E
57	2015	LG-2015-206129	26/08-2016	G	Voldslovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet

							(2f og 3m mot 1f og 1m)
58	2015	LG-2015-112001	08/09-2016	G	Seksuallovbrudd	Ja	E
59	2016	LA-2016-11589	17/03-2016	A	Seksuallovbrudd	Ja	E
60	2016	LG-2016-51900-2	29/03-2016	G	Seksuallovbrudd	Ja	E
61	2016	LH-2016-54362	12/05-2016	H	Seksuallovbrudd	Ja	E
62	2016	LB-2016-63870	17/10-2016	B	Voldslovbrudd	Ja	E
63	2016	LB-2016-63239-2	04/06-2017	B	Voldslovbrudd	Ja	E

Tilsvarende tabell som ovenfor, med de samme forklaringene, med oversikt over de tilsidesatte nei-kjennelsene etter strpl. § 376 c.

Nr	År	Referanse	Dato	Domstol	Sakstype	Skyld	Stemmeforhold
1	2011	LB-2011-63225-1	01/11-2011	B	Narkotikalovbrudd	Ja	E
2	2011	LA-2011-123558	13/01-2012	A	Narkotikalovbrudd	Ja	Dissens om utmåling (2f og 2m mot 2m)
3	2011	LH-2011-118531	13/04-2012	H	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 1m mot 3m)
4	2011	LB-2011-90843	26/06-2013	B	Seksuallovbrudd	Nei	E
5	2011	LG-2011-183102	19/06-2017	G	Menneskehandel	Ja	Dissens om utmåling (1f og 3m mot 2f og 1m)
6	2012	LA-2012-28391	13/04-2012	A	Ildspåsettelse	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f + 3m mot 1m)
7	2012	LB-2012-40854	15/10-2012	B	Terrorlovbrudd	Ja	E
8	2012	LA-2012-11238	09/11-2012	A	Narkotikalovbrudd	Ja	E
9	2012	LB-2012-107278-2	23/03-2013	B	Ran	Ja	E

10	2012	LG-2012-84031-2	21/05-2013	G	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om både skyldspørsmålet og utmåling (3f og 2m mot 2m)
11	2012	LB-2012-184868-1	13/09-2013	B	Voldslovbrudd	Ja	E
12	2012	LB-2012-106980-2	04/11-2013	B	Seksuallovbrudd	Nei	E
13	2013	LA-2013-33870	23/08-2013	A	Seksuallovbrudd	Ja	E
14	2013	LA-2013-139513	04/09-2013	A	Narkotikalovbrudd	Frafalt	-
15	2013	LB-2013-171936	24/02-2014	B	Narkotikalovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3m mot 1m)
16	2013	LE-2013-102513	27/06-2014	E	Seksuallovbrudd	Ja	E
17	2013	LG-2013-187511	12/09-2014	G	Menneskehandel	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (1f og 4m mot 2f)
18	2013	LB-2013-55371	05/12-2014	B	Seksuallovbrudd	Ja	E
19	2014	LB-2014-18130	27/06-2014	B	Seksuallovbrudd	Ja	E
20	2014	LB-2014-169782-1	10/12-2014	B	Narkotikalovbrudd	Ja	E
21	2014	LF-2014-106188-2	26/05-2016	F	Narkotikalovbrudd	Nei	E
22	2014	LB-2014-160769	17/12-2017	B	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (3f og 3m mot 1f)
23	2015	LB-2015-190805	21/12-2015	B	Ran	Ja	E
24	2015	LB-2015-170897-1	22/02-2016	B	Narkotikalovbrudd	Ja	Dissens om utmåling (2f og 4m mot 1f)
25	2015	LB-2015-107746	07/03-2016	B	Narkotikalovbrudd	Ja	Dissens om skyldspørsmålet (2f og 3m mot 1f og 1m)
26	2015	LB-2015-91916	20/09-2016	B	Seksuallovbrudd	Nei	Dissens om skyldspørsmålet (4m mot 3f men strpl § 35 krever minst én

							fagdommer)
27	2015	LB-2015-134421	13/03-2017	B	Narkotikalovbrudd	Nei	E
28	2015	LB-2015-164531-2	24/04-2017	B	Seksuallovbrudd	Ja	Dissens om oppreisning (3f og 3m mot 1m)
29	2016	LH-2015-171646	31/05-2016	H	Narkotikalovbrudd	Ikke behandlet enda	-
30	2016	LH-2016-89875	01/07-2016	H	Narkotikalovbrudd	Frifinnelse	E
31	2016	LB-2016-40923	23/08-2016	B	Narkotikalovbrudd	Ja	E
32	2016	LB-2016-56910-1	23/12-2016	B	Seksuallovbrudd	Nei	E
33	2016	LA-2016-164678	16/01-2017	A	Narkotikalovbrudd	Ja	E
34	2016	LG-2016-75666	15/02-2017	G	Seksuallovbrudd	Ja	E